

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
Факультет дошкільної освіти та музичного мистецтва
Кафедра музичного мистецтва

НАВЧАЙ СПІВАЮЧИ

Навчально-методичний посібник

Малашевська І. В.,
Науменко М. О.,
Павлюк Н. М.

Луцьк, 2025

*Розглянуто на засіданні кафедри музичного мистецтва
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради (протокол № 3 від 22.11.2024 р.)*

*Друкується за ухвалою Науково-методичної ради Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(протокол № 4 від 20.12.2024 р.)*

Рецензенти:

Жорняк Б. Є. – кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Марач О. М. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Малашевська І. В., Науменко М. О., Павлюк Н. М.

Навчай співаючи: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої та фахової передвищої освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) / упорядники І. В. Малашевська, М. О. Науменко, Н. М. Павлюк. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025. 124 с.

Пропонований навчально-методичний посібник «Навчай співаючи» містить матеріал для співу за програмою «Музичне мистецтво 1-8 класи». До посібника увійшли вокальні твори різні за характером та жанрами, а саме: обробки народних пісень, пісні українських та зарубіжних композиторів у супроводі фортепіано. Усі твори підібрані з урахуванням вікових можливостей школярів, структуровані по мірі їх складності.

Збірник адресований викладачам та здобувачам освіти педагогічних коледжів, учителям музичного мистецтва, керівникам ансамблів, школярам. Навчально-методичний посібник стане в нагоді здобувачам освіти для проходження педагогічної практики.

Віг авторів

На сучасному етапі розвитку освіти музичне мистецтво відіграє важливу роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості, розкритті творчого потенціалу учнів та вихованні їхньої духовності. Вокально-хоровий спів є однією з важливих складових цього процесу, оскільки сприяє не лише розвитку музичних здібностей, а й формуванню естетичних цінностей, соціальної згуртованості та музичного смаку.

Сьогодні Україна проходить через складні випробування, пов'язані з війною, яка триває на її території. Ці події не лише впливають на всі сфери життя, але й вимагають від освітян, митців та культурних діячів об'єднання зусиль на мистецькому фронті. Музичне мистецтво в ці складні часи стає важливим засобом підтримки національного духу, виховання патріотизму та формування громадянської позиції.

В умовах, коли на перший план виходять ідеї збереження культурної спадщини, утвердження української ідентичності та відновлення духовних сил суспільства, роль вокально-хорового співу набуває особливого значення. Він є не лише способом художньої виразності, а й потужним інструментом емоційної підтримки, здатним надихати, заспокоювати та гуртувати.

На сьогодні існує нагальна потреба у навчально-методичних посібниках, які враховують сучасні освітні підходи, вікові особливості учнів та різноманітність репертуару. В умовах зростання вимог до якості музичної освіти, виникає потреба в доступному і водночас методично обґрунтованому матеріалі для роботи з учнями як на уроках музичного мистецтва, так і в позаурочній діяльності.

Даний навчально-методичний посібник покликаний заповнити цю прогалину, пропонуючи широкий вибір вокально-хорових творів, адаптованих для різних вікових груп та рівнів підготовки учнів. У посібнику зібрано як народні пісні, так і твори класичного та сучасного репертуару, що дозволяє поєднувати традиційний та інноваційний підходи до музичного виховання.

Метою посібника є забезпечення ефективної організації вокально-хорової роботи у закладах загальної середньої освіти, допомога педагогам у виборі репертуару та наданні практичних рекомендацій щодо його виконання. Усі вокально-хорові твори відповідають психофізіологічним та віковим особливостям школярів, систематизовані за складністю.

Актуальність посібника полягає в його спрямованості на:

- формування основ вокально-хорової культури в учнів;
- підвищення ефективності освітнього процесу за рахунок якісно підібраного репертуару;
- популяризацію української вокально-хорової спадщини поряд із ознайомленням із найкращими зразками світового музичного мистецтва;
- зміцнення національної ідентичності та виховання патріотичних цінностей через музичне мистецтво.

Посібник спрямований зробити освітній процес цікавим, продуктивним та орієнтованим на гармонійний розвиток особистості учнів. Успішна реалізація шкільного репертуару сприятиме популяризації музичної культури серед молоді та розкриттю їхнього творчого потенціалу.

Дане видання стане корисним не лише для вчителів музичного мистецтва, але й для керівників вокальних і хорових колективів, здобувачів освіти за спеціальністю Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) освітнього ступеня бакалавр та освітньо-професійного рівня фаховий молодший бакалавр. Крім того, воно може бути цінним ресурсом для педагогів музичних шкіл, працівників культурно-мистецьких установ, що прагнуть вдосконалити свої знання й навички у вокально-хоровій роботі.

Технологія вокально-хорової роботи в закладах загальної середньої освіти

❖ Актуальність вокально-хорової роботи

Підґрунтям для розробки технологічних аспектів вокально-хорової роботи у закладах загальної середньої освіти стали наукові дослідження та педагогічні праці В. Антонюк, А. Болгарського, Л. Гавриленко, Н. Гребенюк, Г. Падалки, О. Прядко, О. Ростовського, Г. Стасько, О. Стахевича, Є. Прохорової, Л. Ярошевської та ін.

Пріоритетними напрямками вокально-хорової роботи зі школярами є не лише розвиток вокально-технічних та художньо-виконавських навичок, але й формування музичної культури, естетичних почуттів, колективізму та відповідальності. У процесі ансамблевого співу учасники розвивають увагу, наполегливість і дисциплінованість, вчаться слухати одне одного, знаходити гармонію в загальному звучанні та підпорядковувати свої дії спільним завданням.

Особливість хорового виконавства полягає в тому, що створення художнього образу вокального твору є результатом колективної творчої співпраці. Під керівництвом вчителя учні шукають найоптимальніші способи розкриття ідеї твору, використовуючи різноманітну динаміку, фразування, штрихи та агогіку. У процесі такої музично-творчої діяльності створюються умови для досягнення високого художнього рівня виконання.

Співтворчість у цьому контексті є не лише поняттям, а основоположною ідеєю хорового мистецтва. Вона передбачає залучення кожного учасника до активного творчого процесу, формування індивідуального внеску в загальне звучання та постійний діалог між виконавцями. Саме завдяки співтворчості вокально-хорове мистецтво стає джерелом естетичного задоволення, натхнення та самореалізації, а також потужним інструментом виховання гармонійно розвиненої особистості.

В процесі вокально-хорової роботи учні навчаються розуміти важливість своєї ролі у досягненні спільного результату, що виховує не лише музичні, а й соціальні якості, такі як толерантність, комунікабельність, вміння працювати в команді. Така колективна діяльність стає важливим етапом у становленні духовно багатой особистості, здатної творити й цінувати мистецтво в усіх його проявах.

Робота вчителя музичного мистецтва з розвитку вокально-хорових навичок є багатограним і складним процесом, що потребує систематичного підходу, поетапності та врахування вікових особливостей школярів. Вона спрямована на поступове оволодіння учнями основними вокально-хоровими вміннями, починаючи від найпростіших завдань і поступово переходячи до складніших. Основою цієї роботи є розвиток слухових і вокальних здібностей, що забезпечує якість виконання вокально-хорових творів.

❖ Роль хорового співу у формуванні вокальних навичок та розвитку творчих здібностей учнів

Хоровий спів є одним із ключових елементів музичного виховання в закладах загальної середньої освіти, сприяє розвитку у школярів вокально-технічних та художньо-виконавських навичок. У процесі хорового співу учні навчаються розрізняти інтонації, висоту звуків, гармонію і мелодику. Це сприяє формуванню відчуття ладо-тональної основи та розуміння музичної структури. Виконання хорових творів вимагає точного дотримання ритму та синхронізації з іншими учасниками колективу, що розвиває почуття темпу та ритму. Хоровий спів допомагає учням освоїти правильне дихання, артикуляцію, дикцію та звукоутворення. Вивчення творів різних епох, жанрів і стилів знайомить дітей із багатством музичної культури, зокрема хорового мистецтва України.

Важливим завданням є вивчення, збереження та популяризація кращих зразків української хорової музики, яка «формує емоційно-ціннісні основи, ідеали, моральні принципи, спосіб життя».¹

Зауважимо, що хоровий спів сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Участь у хоровій діяльності стимулює художнє мислення, сприяє емоційному самовираженню та виховує любов до музичного мистецтва. Діти навчаються інтерпретувати твори, передавати їх емоційний зміст, що сприяє їхньому духовному розвитку та формуванню цілісної творчої особистості.

Особливого значення набуває розвиток творчих здібностей у школярів, коли основна увага зосереджується на формуванні цілісного музичного сприйняття через розуміння ролі музики у житті, здатності аналізувати та систематизувати музичні враження; удосконаленні особистісних якостей, зокрема співацьких навичок, артистизму, техніки виконання й інтерпретації творів.

Залучення школярів до вокально-хорової діяльності сприяє:

- розширенню музичного кругозору та знайомству з різними стилями виконання;
- оволодінню методиками збереження та розвитку співацького голосу;
- розвитку творчого мислення, виконавської майстерності й артистизму;
- формуванню репертуару, що відповідає віковим і творчим потребам;
- збагаченню загальної музичної підготовки та музичного смаку.

Таким чином, хоровий спів є потужним засобом розвитку творчих здібностей, сприяє вихованню командного духу та любові до музичного мистецтва.

¹Садовенко С. М. Хорове мистецтво України як багаторівневий соціокультурний феномен в контексті історичного процесу. Культура і сучасність : альманах. 2022. № 1. С. 48–55.

❖ Вплив колективного виконання на соціальний розвиток і комунікативні навички учнів

Хоровий спів виконує важливу соціальну функцію. В процесі колективної діяльності учні розвивають навички командної роботи. Хоровий спів передбачає гармонійне поєднання голосів усіх учасників. Для досягнення цього учні намагаються слухати одне одного, підлаштовуватися до загального звучання, виконувати свої партії злагоджено. Робота в хорі сприяє розвитку навичок спілкування, адже для досягнення спільного результату діти повинні взаємодіяти, обмінюватися думками та підтримувати одне одного. Участь у хоровій діяльності допомагає дітям відчувати себе частиною єдиного колективу, де кожен внесок важливий для загального успіху. Спільне виконання музики створює унікальну атмосферу взаєморозуміння та підтримки, що сприяє формуванню дружніх відносин між учасниками хору.

Крім того, участь у концертах, конкурсах і фестивалях розвиває у дітей навички публічних виступів, допомагає подолати страх сцени та формує впевненість у собі. Успіхи хорового колективу стають джерелом гордості для його учасників, що позитивно впливає на їхню самооцінку.

Таким чином, хоровий спів відіграє важливу роль у гармонійному розвитку учнів, поєднуючи формування музичних навичок із розвитком соціальних, комунікативних та творчих здібностей. Це робить його незамінним інструментом у системі музичного виховання школярів.

❖ Основні педагогічні підходи у вокально-хоровій підготовці школярів

Педагогічні підходи у вокально-хоровій підготовці школярів спрямовані на створення цілісної системи навчання, яка не тільки розвиває технічні навички, але й сприяє формуванню творчої, емоційної та соціальної особистості учнів. Розглянемо застосування педагогічних підходів у контексті вокально-хорової підготовки.

Цілісний підхід у вокально-хоровій підготовці передбачає інтеграцію різних аспектів освітнього процесу для формування гармонійної музичної особистості. Це означає врахування не тільки технічних аспектів виконання, але й емоційного, культурного та соціального контексту, у якому учні співають.

Інтеграція музично-естетичного і педагогічного компонентів передбачає включення елементів музичної теорії, історії музики, а також практичних занять із сольного співу і хорового виконання для створення комплексного музичного навчання. Хорові заняття мають бути організовані так, щоб учні не тільки виконували музичні твори, але й активно обговорювали їх, розбирали стильові особливості, імпровізували.

Колективний підхід спрямований на розвиток у школярів навичок взаємодії, підтримки та командної роботи в процесі хорового виконання. У цьому під-

ході важливо формувати у дітей відчуття спільної мети та відповідальності за загальний результат. Важливим є спільне навчання та репетиції, де учні працюють разом над хоровими партіями, узгоджуючи темп, динаміку, артикуляцію та інші аспекти виконання. Це сприяє створенню атмосфери, де учні підтримують один одного, допомагають виправляти помилки та разом працюють над досягненням високого художнього рівня, формуванню здатності чути та розуміти інших учасників хору, що є необхідним для досягнення єдності звучання і гармонійного виконання.

Організація загальних творчих проєктів, таких як: участь у спільних концертах, фестивалях та конкурсах, зміцнюють командний дух і стимулюють учнів до творчої співпраці.

Залучення учнів до обговорення репертуару допомагає виявляти інтереси і побажання кожного та адаптувати програму до колективних уподобань. Заохочення до співпраці і комунікації сприятиме формуванню довіри, взаємоповаги і згуртованості у колективі.

Отож, колективний підхід у вокально-хоровій підготовці забезпечує створення умов для формування спільної музичної діяльності, яка базується на взаємодії і підтримці між учнями.

Рефлексивний підхід акцентує увагу на усвідомленому аналізі своєї діяльності і коригуванні виконання у процесі навчання. Учні повинні вчитися слухати себе та інших учасників у процесі хорового виконання, аналізувати вплив на загальну звукову палітру. Важливо стимулювати та заохочувати учнів до самоосвіти, використовувати аудіо- та відеозаписи для контролю за власними результатами і прогресом.

Вольовий підхід акцентує увагу на розвитку волі, самодисципліни і наполегливості учнів у процесі вокально-хорової підготовки. До основних елементів вольового підходу відносимо планування регулярних хорових репетицій, що вимагають від учнів організованості та відповідальності; включення складних вокальних вправ і композицій, що вимагають зусиль для їхнього освоєння. Дієвим методом є стимулювання бажання досягати високих результатів через підтримку, заохочення і створення атмосфери творчої співпраці.

Креативний підхід забезпечує розвиток творчих здібностей учнів і формування в них нестандартного мислення. На думку С. Сисоевої «креативність виступає як сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення у діяльності особистості».² Проявом цього підходу є пошук нових форм, створення нестандартних хорових програм, виконання незвичних творів, використання сучасних аранжувань.

²Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 34.

Зауважимо, що використання цілісного, колективного, рефлексивного, вольового та креативного підходів у вокально-хоровій підготовці школярів створює умови для всебічного розвитку учнів. Це сприяє не тільки технічному вдосконаленню, але й розвитку емоційної, інтелектуальної та соціальної складової, що є необхідною для повноцінного музичного розвитку.

❖ Психофізіологічні та вікові особливості дитячого голосу та їх вплив на вибір репертуару

У процесі вокально-хорової роботи зі школярами важливого значення набуває врахування психофізіологічних та вікових особливостей учнів, адже голос дитини змінюється на різних етапах її розвитку. Знання цих особливостей є основою для правильного підбору репертуару, технік навчання та способів організації хорової роботи. Упродовж шкільних років голос учнів проходить кілька вікових етапів розвитку, які тісно пов'язані зі статевим дозріванням, фізичним та нервово-психічним становленням дитини. На ці процеси впливають також особливості будови резонаторної системи голосового тракту та функції дихання.

Молодший шкільний вік (6–10 років) характеризується високою активністю, непосидючістю і швидким освоєнням нових навичок. Гортань та голосові м'язи ще дуже слабкі, до кінця не сформовані. «Звук, який зароджується в гортані, утворюється під час крайового коливання голосових зв'язок, що й зумовлює так зване фальцетне звучання. Голос дитини в цьому віці ніжний, невеликий за силою, має високе звучання».³ У цьому віці голос дитини дзвінкий, хоча недостатньо сильний. Не потрібно вимагати від школярів потужного співу, оскільки це не характерно за анатомо-фізіологічними особливостями роботи режиму гортані. Надмірне навантаження на голосовий апарат може призвести до перенапруження та навіть пошкодження голосових зв'язок. Тому важливо забезпечити природний розвиток голосу, акцентуючи увагу на формуванні правильної вокальної техніки, зокрема дихання, артикуляції та інтонації.

Зауважимо, що через незавершене формування голосового апарату необхідно уникати навантаження та складних вокальних технік. Репертуар для цього віку повинен бути простим, із чіткою мелодійною лінією та доступним текстом. Варто використовувати народні пісні, дитячі твори та легкі хорові композиції, які дозволяють розвивати музичний слух, ритмічне відчуття та координацію дихання і звукоутворення.

Середній шкільний вік (10–14 років) характеризується фізіологічним та психологічним розвитком. У цьому віці в організмі дітей починають проявляти-

³Можайкіна Н. С. Виховання дитячого співацького голосу в системі загальноосвітньої та музичної шкіл. Publishing House “Baltija Publishing”. 2020. С. 228-307.

ся перші ознаки змін, які пов'язані з активним фізичним розвитком, зокрема розвитком голосового апарату. Ці процеси відзначаються нерівномірністю і супроводжуються передмутаційним періодом. Збільшення довжини голосових зв'язок ускладнює виконання вокальних творів у високій теситурі, через що голос втрачає яскравість, стає тьманим, іноді сиплим. У деяких випадках спостерігаються почервоніння, набряклість та млявість голосових зв'язок, що може супроводжуватися дискомфортом і навіть роздратованістю. Цей період вимагає особливої уваги з боку педагогів, які повинні враховувати анатомо-фізіологічні особливості розвитку голосу та уникати надмірного навантаження, сприяючи поступовому й безпечному формуванню вокальних навичок. Варто пам'ятати про мутаційний період, який зазвичай припадає на 13-14 років, може проявлятися у різних формах.⁴

Діти стають здатними до аналізу музичних творів і складнішого вокального матеріалу. Водночас голосовий апарат у цьому віці ще недостатньо зміцнений, тому важливо уникати перенавантаження голосових зв'язок. Репертуар може включати більш складні твори з різними гармонічними структурами та мелодійними лініями. Використання багатоголосних творів сприяє розвитку вокально-хорових навичок, проте їх складність повинна відповідати технічним можливостям учнів.

Старший шкільний вік (14–17 років) є складним для голосового розвитку школярів через мутаційні зміни, особливо у хлопців, чий голос стає нижчим і грубішим. У дівчат зміни менш виражені, але голос стає більш насиченим і зрілим. Мутаційний період голосового розвитку зазвичай завершується у віці 16–17 років. У цей час у тембрі голосу з'являється характерний відтінок, що свідчить про формування майбутнього дорослого голосу. Хоча сила голосу вже починає наближатися до дорослого рівня, вона ще не досягає своєї повної потужності. Настає післямутаційний період, упродовж якого можуть спостерігатися залишкові прояви мутації. Це пов'язано з тим, що розвиток гортані може тимчасово відставати від зростання грудної клітини, що призводить до певної невідповідності між роботою дихальної системи та голосових зв'язок.

Сила голосового апарату в цей період ще не є достатньо розвиненою, тому необхідно забезпечувати дбайливий підхід до вокального навантаження. Важливо продовжувати зміцнювати голосовий апарат, використовуючи спеціальні вправи, що сприяють координації дихання, резонансного утворення звуку та правильної артикуляції. Цей період також є сприятливим для поступового розширення вокального діапазону і роботи над розвитком тембральних якостей голосу, за умови дотримання оптимального педагогічного режиму.

Репертуар для старшокласників має враховувати ці фізіологічні зміни, включаючи твори, які дозволяють працювати над технікою, диханням і роз-

ширенню діапазону. Важливо стимулювати творчі здібності учнів через виконання складніших хорових композицій, що вимагають емоційного залучення і музичного мислення.

Врахування психофізіологічних та вікових особливостей дозволяє педагогам створити сприятливі умови для гармонійного розвитку голосу, уникати перенавантаження та закласти основи для подальшого вокально-хорового зростання.

❖ Етапи роботи над розвитком вокально-хорових навичок

1. Етап формування базових вокально-хорових умінь. На цьому етапі відбувається ознайомлення учнів з основами вокальної техніки (співацька постава, дихання, інтонація, звуковедення, дикція та артикуляція). Основними завданнями є розвиток слуху учнів через ритмічні, інтонаційні та мелодичні вправи. На цьому етапі важливо створити сприятливий психологічний клімат, заохочувати учнів до відпрацювання вокальних прийомів та сприяти розвитку музичного слуху.

2. Етап розвитку слухових і голосових навичок. На цьому етапі робота на-вправлена на розвиток інтонації та звуковисотного слуху, почуття ритму через роботу з нескладними вокальними творами, відпрацювання чіткої дикції й артикуляції. Важливою складовою цього етапу є виконання вправ на інтонування звуків і коротких мелодій, робота з текстами пісень для формування правильної вимови, використання ритмічних вправ із музичним супроводом. Етап спрямований на закріплення базових навичок, підготовку до більш складних завдань та поступовий перехід до виконання простих ансамблевих творів.

3. Етап колективної роботи над вокально-хоровими творами. Завданнями цього етапу є формування ансамблевого слуху та гармонійного звучання, розвиток уваги до інших учасників під час виконання, вивчення технічних і художніх прийомів виконання. Важливо звернути увагу на виконання хорових творів із чітким розподілом партій, роботу над динамікою та акцентами в звучанні, розвиток відчуття ансамблевої злагодженості між голосами у хоровому колективі. Цей етап передбачає активну взаємодію учнів у процесі колективного виконання, формування навичок слухання один одного та досягнення гармонійного ансамблевого звучання.

4. Етап удосконалення вокально-хорових навичок. Цей етап передбачає виконання складніших творів із багатоголоссям, відпрацювання емоційної виразності та сценічної поведінки, поглиблення знань про стилістику творів та їх художній зміст. Звертається увага на аналіз художнього образу твору, вдосконалення нюансів інтонації, фразування та динаміки, підготовка до виступів, репетиції у сценічних умовах. Учні вчаться інтегрувати свої технічні та творчі здобутки в цілісний художній результат.

5. Етап творчої діяльності. На цьому етапі акцентується увага на розвитку здатності до самостійного аналізу й виконання творів, стимулюванні творчого

⁴Можайкіна Н. С. Виховання дитячого співацького голосу в системі загальноосвітньої та музичної шкіл. Publishing House "Baltija Publishing". 2020. С. 228–307.

підходу до інтерпретації музичних творів, формуванні готовності до самостійної участі у музичних проектах. Можливе використання методів інтерпретації у вокальних творах, організації творчих завдань, таких як створення ансамблів, проведенні концертів. На цьому етапі учні досягають музичної та творчої самостійності, здатності ініціювати власні ідеї та втілювати їх у життя.

На кожному етапі важливо враховувати вікові особливості, інтереси та здібності учнів. Систематична та послідовна організація роботи створює умови для всебічного розвитку учнів, формування їхніх музичних здібностей та виховання естетичного смаку.

❖ Класифікація основних вокально-хорових навичок

Навички – «це дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними. У навчанні – це дії, які набувають внаслідок багаторазового виконання автоматизований характер».⁵

Співацькі навички є основою співацького процесу і відзначаються частковою автоматизацією, що є ключовим етапом у розвитку вокальних здібностей. Часткова автоматизація означає зменшення потреби в свідомому контролі над кожним етапом виконання, що дозволяє співакові зосередитися на виконанні більш складних художніх завдань. Це забезпечує більшу свободу і гнучкість у використанні голосу, сприяє розвитку артистизму та здатності до імпровізації в процесі виконання.

Отже, першочерговим завданням у процесі вокального навчання є формування співацьких навичок і доведення їх до автоматизованого рівня.

У структурі вокально-хорової підготовки можна виділити такі основні групи навичок: співацька постава, вокальне дихання, інтонація, звукоутворення, звуковедення, дикція та артикуляція.

Співацьку поставу розглядаємо як «комплекс вимог до виконавців, що забезпечують продуктивну роботу голосового апарату й впливають на якість репетиційного процесу».⁶ Правильна співацька постава важлива для функціонування голосоутворюючих органів і досягнення високих результатів у роботі над шкільним репертуаром. Важливо контролювати дотримання основних правил під час співу, щоб створити оптимальні умови для голосового розвитку учнів. Якщо діти співають сидячи за партами, руки слід тримати на колінах або на парті, голову не слід нахиляти вниз, а корпус має залишатися розслабленим. Важливо також підтримувати спокійний внутрішній стан та привітний вираз

обличчя. Ці правила швидко засвоюються учнями, а роль вчителя полягає у постійному м'якому коригуванні співацької постави. З часом ці навички закріплюються і стають природними під час співу.⁷

Дотримання основних вимог співацької постави сприяє якісному звучанню дитячого голосу, який має бути природним, округлим, рівним, вільним, легким, світлим і чистим у інтонуванні. Вчитель має стати прикладом для учнів у формуванні цих якостей голосу, демонструючи правильну співацьку техніку та виразність у виконанні.

Співацьке дихання є основою вокальної техніки. Вміння використовувати дихання для забезпечення стабільного і об'ємного звуку є ключовим для співака. Співацьке дихання має специфічні характеристики, що включають короткий вдих, затримку повітря та поступовий видих. Затримка повітря на початку дозволяє почати спів у відповідності з рухами рук вчителя. Під час виконання не повинно бути підняття плечей або напруження в ділянках грудної клітини й живота. Співацька опора передбачає «свідомо загальмований видих і збереження положення діафрагми у стані видиху».⁸

Співацьке дихання є основою вокальної техніки і може бути загально-хоровим або ланцюговим. Загально-хорове дихання здійснюється одночасно всіма учасниками між фразами й позначається в нотах. Ланцюгове дихання, у свою чергу, передбачає зміну дихання по черзі між учасниками, що забезпечує безперервність звучання. Це важливий технічний прийом, що дозволяє зберігати звучання на тривалий час і є показником високої виконавської майстерності колективу. З його допомогою можна виконати пісню без перерви, тому ланцюгове дихання є одним із найскладніших аспектів у роботі з хором.

Темп виконання пісні визначає швидкість дихання, яка може бути як швидкою, так і спокійною. Учитель має навчити учнів економічному використанню видиху під час співу, що впливає на розвиток навичок звукоутворення та дикції. Дотримання правильних дихальних технік сприяє не лише кращій якості виконання, а й зміцненню голосових зв'язок та загальному розвитку вокальних здібностей учнів.

Інтонація є однією з ключових навичок у вокально-хоровій роботі, що забезпечує точність і виразність виконання. Вона визначається як здатність відтворювати звуки з правильною висотою та динамікою, що є важливим аспектом для створення музично-художнього образу. Розвиток інтонації передбачає гармонійну взаємодію слухових органів і голосового апарату, яка забезпечує точність у виконанні і дозволяє співакові відчувати й передавати емоції твору.

⁵Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Лібідь. 1997. С. 221.

⁶Черкасов В. Вокально-хорова робота й формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 107 (1). С. 26–36.

⁷Черкасов В. Вокально-хорова робота й формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 107 (1). С. 26–36.

⁸Коломоєць О. М. Хорознавство: навч. посібник. Київ : Лібідь, 2001. С. 48.

Слух і голос взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного: голос не може формуватися без слуху, і навпаки, слух не розвивається без активної участі голосових органів. В процесі навчання інтонаційні навички розвиваються через вправи, що сприяють координації слуху та голосу. Ця координація дозволяє співакові чути й правильно відтворювати музичні інтервали, ритм і тембр. Слуховий досвід формує звичку повторювати почуте, що, у свою чергу, полегшує корекцію виконання й удосконалення інтонаційної точності.

Кожне повторення, навіть незначне, зміцнює умовно-рефлекторні зв'язки, які з часом перетворюються на стабільні процеси, основи співацьких навичок. Здатність співака підтримувати правильну інтонацію під час виконання твору забезпечує не тільки чистоту звуку, але й емоційну виразність, що важливо для відтворення музичного змісту.

Звукоутворення – це процес взаємодії дихальних і артикуляційних органів з голосовими зв'язками. Він починається з атаки звуку, що може бути твердою, м'якою чи придиховою. Тверда атака передбачає повне змикання зв'язок і використовується у маршових творах чи енергійних піснях, але її не рекомендується застосовувати в роботі з молодшими учнями через можливе форсування звуку, яке шкідливе для дитячого голосу. М'яка атака є основою правильного звукоутворення, забезпечуючи ніжне звучання, особливо у ліричних композиціях. Вона допомагає уникнути розпливчатого звуку і зберігати чіткість інтонації. Придихова атака застосовується для передачі ніжності та емоційності, однак може спричиняти неточності в інтонуванні.

Звуковедення – це процес, у результаті якого формується співочий голос. Це залежить від характеру твору та синтезу музичного й літературного змісту. На уроках музики використовуються різні штрихи: легато, стакато, нон легато, маркато.

Легато (плавний перехід між звуками) дозволяє створити зв'язане, мелодійне виконання, вимагає довгого й рівномірного дихання. Стакато (уривчастий звук) активізує голосовий апарат, покращує роботу діафрагми й допомагає відчувати дихальну опору. Нон легато передбачає окремий перехід між звуками, а маркато – підкреслення кожного звуку, додаючи акценту.

Всі ці способи звуковедення впливають на тембр голосу, формуючи музично-художній образ і розкриваючи зміст твору.

Дикція та артикуляція є важливими складовими ефективного хорового виконання, які сприяють чіткості і зрозумілості мови в пісні. Дикція визначається як правильність і чіткість вимови слів, що забезпечує розуміння тексту слухачем. О. Ростовський визначає співацьку дикцію як «ясність, розбірливість, правильність вимови тексту в співі».⁹

Артикуляція, у свою чергу, стосується рухів органів артикуляції (губ, язика, піднебіння тощо), які формують звуки і слова. В об'єднаній роботі дикція та ар-

тикуляція створюють основу для виразності виконання і допомагають передати емоційний зміст твору.

У хоровому колективі правильна артикуляція та дикція є необхідними для досягнення єдиного, узгодженого звучання. Під час виконання твору важливо, щоб кожен учасник хору міг чітко вимовляти слова, забезпечуючи зрозумілість і точність. Артикуляційні вправи допомагають зміцнювати м'язи обличчя і рота, що полегшує формування звуків і слів, особливо при високих темпах або складних ритмах.

Тісний зв'язок між дикцією та артикуляцією і слуховою координацією є особливо важливим. Хороший слух допомагає співакові контролювати вимову і точність звучання, а артикуляція у свою чергу забезпечує відповідну чіткість звуків, необхідну для збереження правильного тембру і злагодженості колективного виконання. Дикція та артикуляція, що добре відпрацьовані, дозволяють хору звучати монолітно, підвищуючи якість виконання і допомагаючи глибше передати зміст твору.

Регулярні вправи на артикуляцію, такі як чітке промовляння приголосних і голосних, а також спеціальні вправи для зміцнення м'язів обличчя, сприяють розвитку правильного артикуляційного апарату, що впливає на ясність і виразність дикції. Це, в свою чергу, допомагає кожному учаснику хору краще чути і контролювати власний голос, інтегруючи його в загальне звучання колективу.

Співацька діяльність школярів не тільки допомагає учням розвивати вокальні навички, але й відкриває можливість самовираження, сприяє розвитку емоційної чутливості та впевненості у собі. Вона впливає на формування гармонійної особистості, адже вокальний розвиток потребує координації між фізіологічними процесами і психологічним станом. Спів є цілеспрямованим процесом, який стимулює розвиток всіх частин голосового апарату, що, у свою чергу, позитивно впливає на загальний розвиток учня.

❖ Методика розспівування хорового колективу

Розвиток співацьких здібностей старшокласників передбачає послідовне формування вокального слуху і вдосконалення голосових навичок. Одним з основних етапів у цьому процесі є розспівування – важливий компонент вокально-хорової роботи, що включає підготовку голосового апарату і відпрацювання ключових співацьких навичок.

Розспівування є підготовчим етапом перед основною роботою над репертуаром, має на меті формування базових вокально-технічних умінь, таких як інтонація, вокальне дихання, атака звуку, співацька артикуляція та дикція. Цей процес включає спеціальні вправи, які розвивають основні якості співацького голосу. Зауважимо, що розспівки не лише активізують голосовий апарат, але й готують його до подальшої роботи з репертуаром, тому їх виконання обов'язково має бути органічно пов'язаним з основною частиною заняття. Зауважимо, що «добір вправ розспівки згідно до виконавського репертуару є аспектом вдо-

⁹Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч.-метод. посібник. - 2-е вид., доп. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011. С. 62.

сконалення вокально-технічних навичок хорового колективу та є ефективним засобом засвоєння виконавського матеріалу учасниками хору».¹⁰

Ефективність розспівування залежить від певних методичних принципів. Перш за все, вправи повинні мати універсальний характер, що є особливо важливим для колективних занять. Вони мають забезпечувати однакову доступність для всіх учнів, що буде сприяти створенню єдиного рівня співацьких навичок у хорі. Крім того, необхідно підтримувати стабільність використання певних вправ і методів з року в рік, що дозволяє спостерігати за поступовим розвитком співацьких навичок і коригувати процес навчання. Водночас важливо регулярно оновлювати репертуар і додавати нові вправи для збагачення навчального процесу.

Методика розспівування повинна включати вправи, що сприяють розвитку гнучкості голосу, і мати естетичну цінність, щоб учні не тільки вдосконалювали техніку, але й відчували задоволення від виконання. Мелодії для розспівування зазвичай обираються яскраві й доступні для учнів, що дозволяє не тільки тренувати техніку, але й розвивати музичний смак.

Виконання мелодій з поступовим рухом звуків зверху вниз, що сприяє розвитку голосу. На початкових етапах розспівування доцільно працювати в зоні примарних тонів, використовуючи сполучення трьох-п'яти звуків або виконуючи різні голосні на одному звуці в цій зоні. Однак не слід забувати й про рухи знизу вгору, оскільки у музичних творах рідко зустрічаються тільки односторонні мелодійні лінії.

Під час розспівування керівник може оцінювати загальну якість звучання, оскільки детальне спостереження за роботою кожного учня є складним. Систематичне виконання однакових вправ з року в рік дозволяє згодом помічати зміни у розвитку співацьких навичок та швидше їх закріплювати. Завдяки цьому учні поступово набувають стійких співацьких звичок, які стають основою їхнього вокального розвитку.

❖ Особливості підбору вокально-хорового репертуару

Підбір репертуару для вокального і хорового колективу має бути ретельно продуманим і відповідати фізіологічним і психологічним особливостям учасників. Вибір творів повинен не тільки підтримувати здоров'я голосу, але й сприяти всебічному розвитку музичних навичок, формуванню вокальної техніки, емоційної виразності та інтерпретаційних здібностей. Важливо, щоб репертуар відповідав віковим особливостям дітей і забезпечував поступовий розвиток їхніх здібностей, не перевантажуючи голосові зв'язки та не створюючи ризиків для здоров'я.

¹⁰Скопцова О.М. Розспівування хорового колективу як метод вдосконалення вокально-технічних навичок. «Young Scientist» •No 1 (53) January, 2018. С. 829–832.

У молодших класах слід обирати легкі, мелодійні та ритмічно прості твори, які допомагають дітям формувати музичний слух, основи вокальної техніки та правильну артикуляцію. В цьому віці діти тільки починають розвивати свій голосовий апарат, тому важливо уникати творів із великими діапазонами або складними вокальними техніками, що можуть призвести до перенавантаження голосу.

У середньому шкільному віці можна поступово вводити більш складні твори з помірним збільшенням складності. Репертуар може включати твори з різних стилів і жанрів, але слід ретельно контролювати рівень навантаження, щоб діти не відчували стомлення чи перенавантаження голосу. Важливо також вводити в репертуар твори, що сприяють розвитку ансамблевої гри, відчуття ритму та співпраці в колективі.

У старшому шкільному віці репертуар може бути більш різноманітним і технічно складнішим. В цей період важливо акцентувати увагу на розвитку виразності, інтерпретаційних здібностей, а також на глибшому розумінні музичних творів. Використання композицій з різними музичними техніками, включаючи складні акорди, гармонії та динамічні зміни, допомагає підготувати учнів до виконання більш серйозних концертних програм. Однак і тут потрібно дотримуватись помірності, щоб не створювати надмірне навантаження на голосові зв'язки, особливо у період мутаційного розвитку голосу.

Важливість ретельного підбору репертуару не можна недооцінювати. Іноді керівники вважають, що якщо діти успішно справляються з усіма труднощами твору, то цей твір відповідає їхнім можливостям. Однак, часто не беруть до уваги, якими зусиллями досягнуто бажаного результату. Виконання складних творів, що мають високе емоційне навантаження чи технічні вимоги, може викликати фізіологічні зміни, такі як збільшення пульсу, підвищення кров'яного тиску та навіть випадки втрати свідомості під час виступів. Це підкреслює необхідність уважного підходу до вибору репертуару, орієнтуючись на можливості учнів і зважаючи на їхнє фізичне і психічне здоров'я.

У підсумку, правильно підібраний репертуар має бути не лише музично цікавим і естетично привабливим, але й відповідати рівню підготовки учнів, сприяти розвитку вокально-хорових навичок та музично-творчому вираженню.

❖ Охорона та гігієна голосу дітей шкільного віку

Охорона та гігієна дитячого голосу є ключовими аспектами, що забезпечують його здоровий розвиток і функціонування. Важливо підходити до підбору репертуару для школярів з великою увагою та відповідальністю. Діти повинні виконувати тільки ті твори, які відповідають їхній природній теситурі, що допомагає запобігти перевантаженню голосових зв'язок і розвитку хронічних змін у голосі. Необхідно уникати форсованого співу, особливо на крайніх звуках діапазону, як у високих, так і в низьких відрізах. Викладачі повинні контролювати

рівень навантаження та стримувати дітей від надмірного використання голосу, особливо під час розучування нових складних композицій, аби уникнути перенавантаження і розвитку шкідливих звичок.

Після виконання вокальних вправ та виступів дітям слід пояснити важливість правильного відновлення голосу. Не можна виходити на вулицю, особливо у холодну пору року, відразу після співу, оскільки слизова оболонка горла розігріта і фізіологічно подразнена, що підвищує ризик запалень та інших захворювань. Для того щоб уникнути негативних наслідків, необхідно дати голосу відпочити та відновитися в теплому приміщенні протягом 10-15 хвилин.

Важливо пам'ятати, що захворювання дихальних шляхів, такі як риніти, фарингіти, ларингіти, а також хвороби трахеї, легень і нервової системи, можуть суттєво порушити голосову функцію. У разі виникнення симптомів, що свідчать про захворювання, лікування повинно призначати лише кваліфікований фахівець, наприклад, лікар-фоніатор або, у разі його відсутності, отоларинголог. Лікувальні заходи, самостійно проведені без консультацій з медиками, можуть призвести до ускладнень та погіршення стану голосу.

Для забезпечення належної гігієни голосу школярі повинні дотримуватись основних рекомендацій: уникати гучного співу у некомфортних умовах (наприклад, у галасливому середовищі), підтримувати адекватний рівень вологості повітря в приміщенні та пити достатню кількість води для зволоження слизової оболонки горла. Важливо дбати про загальний стан здоров'я дитини, оскільки міцна імунна система значно знижує ризик виникнення проблем з голосом.

❖ Психологічні аспекти вокально-хорової діяльності школярів

Вокально-хорова діяльність у школі є не лише музичним, але й соціальним і психологічним процесом. Для того щоб учні із задоволенням брали участь у хорі, необхідно створити позитивну атмосферу, розробити систему мотивації та заохочення.

Репертуар, який включає популярні пісні, патріотичні твори, сучасну і класичну музику, допомагає зацікавити учнів. Врахування пропозицій учнів при виборі пісень, залучення їх до творчого процесу.

Шкільний хор має стати місцем, де учні почуваються комфортно та впевнено, незалежно від їх рівня підготовки. Тому, потрібно сприяти формуванню командного духу через спільні заходи, ігри та неформальні зустрічі, підтримувати рівність і повагу між усіма учасниками, щоб уникнути конкуренції чи конфліктів.

Похвала за успіхи, навіть незначні, допомагає учням відчувати себе важливими учасниками колективу. Намагайтесь регулярно відзначати індивідуальні досягнення (наприклад, за відмінне виконання чи активну участь у репетиціях). Важливим є проведення урочистостей з нагоди нагородження (грамоти, символічні подарунки) після концертів чи важливих мистецьких подій.

Учні повинні розуміти, до чого вони прагнуть і які результати можуть досягти завдяки участі в хорі. Для цього, важливо ознайомлювати учасників із планами колективу (виступи на фестивалях, конкурси, участь у шкільних святах), показувати відеозаписи минулих виступів, щоб надихати на досягнення кращих результатів.

Репетиції та виступи можуть викликати у дітей різні емоції: від хвилювання до радості. Завдання керівника хору – допомогти учням справлятися з емоційним навантаженням та спрямовувати їхні почуття на досягнення спільної мети. Багато дітей відчують страх або невпевненість перед виступами на сцені. Дієвим засобом є організація репетицій у форматі “міні-виступів” перед однокласниками чи батьками, проводити розмови про страх сцени, пояснюючи, що хвилювання є природним і може сприяти концентрації. Репетиції можуть бути стресовими, особливо якщо учні відчують труднощі з виконанням. Потрібно уникати критики, яка демотивує, та замінювати її конструктивними порадами. Корисно використовувати гумор і дружній тон для переключення під час напружених моментів.

Музика має приносити учням задоволення, а не лише сприйматися як обов'язок. Важливо проводити заняття, які включають елементи гри та імпровізації; дозволяти дітям вільно висловлювати свої емоції через музику.

Емоційна єдність учасників хору допомагає подолати хвилювання та зробити виступи більш гармонійними. Потрібно заохочувати підтримку між учасниками хору, особливо перед важливими виступами, створювати традиції колективу, які об'єднують дітей (спільний ритуал перед виступом, створення девізу чи пісні хору).

Психологічний аспект хорової діяльності школярів є важливою складовою успішної роботи шкільного хору. Мотивація, підтримка інтересу та робота з емоціями учнів дозволяють створити сприятливу атмосферу для творчого розвитку та досягнення високих результатів у навчанні та виступах.

❖ Поради щодо створення та підтримки хорових колективів, організація репетицій та концертів

1. Першочергово визначіть мету створення хору. Проведіть прослуховування для оцінки вокальних здібностей школярів.

2. Підбирайте репертуар з врахуванням вікових та технічних можливостей учасників; враховуйте, щоб тематика творів відповідала цільовій аудиторії хору.

3. Організуйте регулярні виступи, які стануть стимулом для саморозвитку. Впроваджуйте систему похвали за досягнення: індивідуальні та командні. Створюйте дружню атмосферу для забезпечення комфортної співпраці.

4. Призначте відповідальних за різні види роботи: репетиції, логістика, комунікація з учасниками. Організуйте регулярні зустрічі для обговорення питань і планів.

5. Встановіть контакти з іншими хоровими колективами для обміну досвідом. Укладайте партнерські угоди з освітніми та культурними організаціями.

6. Беріть участь у конкурсах та фестивалях для підвищення репутації колективу.

7. Ведіть електронний архів репертуару та записів виступів. Організуйте комунікацію через спеціальні платформи або мобільні додатки.

8. Створіть онлайн-платформи для просування колективу (вебсайт, сторінки у соціальних мережах).

Отож, успішний хоровий колектив – це результат продуманої організації, натхненної роботи і злагодженого менеджменту. Важливо не лише забезпечити високу якість виконання, але й створити атмосферу єдності, розвитку та творчого натхнення для всіх учасників.

Вправи для розспівування, вибрані зі збірки С. Крижнівського для трьох груп дитячого хору

Вправи та репертуар для молодшої групи хору

Вправа № 1

Вироблення співацького дихання, правильного вокального тону і легкості звучання голосів. “Вирівнювання” голосних на тривалих нотах. При переході з одного складу на інший не переривати звучання.

повільно

Вправа № 2

Оволодіння прийомом *legato* і співом у високій позиції: спочатку закритим ротом, потім – на різні голосні.

Помірно швидко

Вправа № 3

Те ж саме, що і у вправі № 2.

Повільно

5

7

Вправа № 4

Вироблення наспівності – основи кантилени. Виконувати зв'язно.

Помірно

3

Вправа № 5

Оволодіння різними артикуляційними прийомами, які сприяють виробленню інтонації та ритмічної точності.

Помірно швидко

6

Вправа № 6

Оволодіння різними артикуляційними прийомами.

Не поспішаючи

Та, та, та, та, та, та, та, та, та, та, та

6

Та, та, та... Та, та...

Вправа № 7

Оволодіння головним звучанням і глибоким диханням.

Повільно

Ма...

6

Ма... Ма...

Вправа № 8

Робота над штрихом *non legato*, досягнення гнучкості та рухливості голосів. При збереженні високої позиції звук наближається до передніх зубів. Виконувати вправу на різні склади.

Рухливо

Мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі...

5

Мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі...

9

Мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі, мі...

13 *V*

17 *V*

Mi, mi, mi, mi, mi, mi, mi, mi...

Вправа № 9

Розвиток рухливості голосів. Виконувати, як вокаліз, на різні голосні та називаючи ноти.

Помірно *mp*

A...

6

A...

Вправа № 10

“Округлення” голосного, з обов’язковим закінченням на йотованій, що сприяє звільненню нижньої щелепи від напруження.

Allegretto

Дай, дай, дай...

5

Дай, дай, дай... Дай...

Вправа № 11

“Вирівнювання” звучання голосі шляхом “округлення” голосних для досягнення чистоти інтонування та ансамблевої злитості. Співати гаму закритим ротом, а потім – на різні голосні.

Повільно

М... М...

4

М...

Весняночка

Музика Ю. Рожавської. Слова Г. Гриненка

Не поспішаючи

Для закінчення

Весна-весняночка,
Наша подоляночка
Йде до нас, поспішає,
Луки та поля квітчас,
Весна-весняночка. (Двічі)

Сонечко бризкає
Радісними блисками,
А вгорі понад гаєм
Пісня весело злітає,
Пісня-співаночка. (Двічі)

Зеленню, травами
Світлими, ласкавими
Скоро всюди грає,
Зацвіте в луках розмаєм
Весна-весняночка. (Двічі)

«Весняночка» – це пісня, ідеально адаптована для дитячого хору, створена композиторкою Ю. Рожавською. Вона має зручний діапазон для дитячих голосів, що допомагає розвивати навички плавного і зв'язного звуковедення legato. Це дуже важливо для формування правильної техніки співу у дітей і виховання естетичного смаку. Мелодія побудована на основних звуках тональності Ля мажор, що дозволяє дітям краще відчувати лад і чисто інтонувати звуки. Деяка складність виникає при інтонуванні стрибків на чисту кварту. У пісні є інструментальний вступ, який створює атмосферу, перегра між куплетами, а також кода, що гармонійно завершує композицію. Розмір твору – простий, дводольний. Для нього є відповідна диригентська схема, що допоможе дітям тримати ритм під час виконання.

Вишеньки-черешеньки

Музика *Я. Степового*. Слова *Лесі Українки*

Пожвавлено *tr*

По - блис - ку-ють че ре - шень-ки в лис - ті зе - ле - нень - кім, че -

ре - шень-ки ваб-лять о - чі ді - точ-кам ма - лень - ким. Дів // _спі - ли?"

The musical score is written for voice and piano. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The tempo/mood is marked 'Пожвавлено' (Moderato) with a 'tr' (trio) marking. The melody is simple and catchy, with a clear 2/4 rhythm. The piano accompaniment consists of chords and moving lines in both hands.

1. Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

2. Дівчаточко й хлоп'яточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученята
Та мало не плачуть.

3. "Ой вишеньки, черешеньки,
Червонії-спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі?"

4. "Ой того ми так високо
Виросли на гіллі,
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?"

«Вишеньки-черешеньки» – це зразок української класичної музики, на слова Лесі Українки, створений композитором Я. Степовим. Він написаний у тональності Ре мажор, яка є комфортною для дитячих голосів. У другому реченні мелодія переходить в Ля мажор і завершується на звуці «ля», який є спільним для основних акордів, що допомагає дітям краще відчувати лад. Слід звернути увагу на затактову будову речення, пунктирний ритм у першому такті, висхідні стрибки на чисту кварту. Також зважати на альтерований соль діез, який інтонується гостро. Темп сприяє виразному виконанню, а розмір 2/4 дозволяє легко диригувати твір за дводольною схемою.

Вийди, вийди, сонечко

Українська народна пісня. Обробка *Л. Ревуцького*

Швидко *mf*

Вий - ди, вий - ди, со - неч - ко, на ді - до - ве по - леч - ко,
На вес - ня - ні кві - точ - ки, на ма-лень-кі ді - точ-ки.

на ба - би - не зіл - ляч - ко, на на - ше под - ві - р'яч - ко,
Там во - ни гра - ють - ся, те - бе до - жи - да - ють - ся.

The musical score is written for voice and piano. The key signature has two flats (Bb and Eb), and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Швидко' (Allegro) with a 'mf' (mezzo-forte) marking. The melody is lively and rhythmic, with a clear 2/4 beat. The piano accompaniment features a steady bass line and chords in the right hand.

«Вийди, вийди, сонечко» – це українська народна гра-пісня, що відмінно підходить для дитячого хорового колективу. Твір ідеальний для розвитку почуття ритму та інтонаційної точності у дітей. Тональність Фа мажор зручна для дитячих голосів, а повторення основного мотиву дозволяє хористам швидко запам'ятати мелодію. Пісня має чіткий ритмічний супровід, що допомагає дітям утримувати темп та ознайомитися з тріолями. В кінці твору зустрічаються висхідні на низхідні стрибки, які можна відпрацювати, при потребі, поза ритмом. Це дозволяє розвивати музичний слух та відчуття гармонії. Розмір 2/4 забезпечує чіткість і контроль у виконанні, особливо під час навчання ритмічної стабільності та синхронності в хорі.

Зацвіла в долині

Музика *А. Філіпенка*. Слова *Т. Шевченка*

Помірно *mf*

5 За - цві - ла в до - ли - ні чер - во - на ка - ли - на,

5 тр

9 ні - би зас - мі - я - лась дів - чи - на - ди - ти - на.

9

13

13

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.

Любо, любо стало,
Пташечка зраділа,
Пташечка зраділа
І защебетала.

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх вербоноси
Й лози зеленіють.

«Зацвіла в долині» музика А. Філіпенка на слова Т. Шевченка. Пісня виконується в помірному темпі, що робить її доступною для дітей. Мелодія рухається по ступенях тонічного тризвука, що полегшує виконання та відповідає сприйняттю ладових тяжінь. Проте, варто звернути увагу на інтонаційні труднощі, які можуть виникнути в процесі виконання. Це – стрибки, низхідні рухи мелодії, кантиленне звучання. Ці моменти потребують особливої уваги, як під час вивчення пісні, так і при її виконанні. Важливо звернути увагу на розспівування складів та підтекстовку у інших куплетах. Темп – помірний, звуковедення – легато, розмір 2/4, дихання – ланцюгове. Залучення учнів до активного обговорення цих моментів допоможе їм глибше зрозуміти музичний матеріал та втілити художній зміст твору.

Зимонько-снігуронько

Музика *Я. Степового*. Слова *Л. Глібова*

Помірно *tr*

Зи-монь-ко-сні-гу - ронь-ко, на-ша бі-ло-гру - донь-ко, не вер-ти хвостом.

p

Зимонько-снігуронько,
Наша білогрудонько,
Не верти хвостом.

Ми повибігаємо,
Снігу накачаємо
Купу за садком.

А труси тихесенько,
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком.

Бабу здоровенною,
Уночі страшенною,
Зліпимо гуртом.

«Зимонько-снігуронько» – це пісня, написана Я. Степовим на вірші Л. Глібова, яка ідеально підходить для дітей молодшого шкільного віку. Завдяки своїй простій, повторюваній мелодії та невеликому діапазону, ця пісня є легкою для виконання і швидко запам'ятовується. Мелодія, що базується на звуках примарної зони голосу, може стати прекрасною вправою для розспівування. Помірний темп і чотиридольний розмір дозволяють легко організувати виконання, що робить її зручною для роботи в класі. Вона сприяє розвитку вокальних умінь ритмічного відчуття та виробляє навички кантиленного звучання.

Ми любимо весну

Музика М. Завалішиної. Слова М. Стельмаха

Не дуже швидко

Музика М. Завалішиної. Слова М. Стельмаха

Не дуже швидко

mf

8 *mf*

Ми лю-би-мо вес - ну, зе - ле-ну, чу - дес -
лу - ки ши - ро - кі, і рі-ки гли - бо -

15

ну, грім - ни - цю у ту - чі, і до-щак спі - ву-чий, і до -
кі, і по - ле ве - се - ле, і рід - ні о - се - лі, і рід -

21 *mf*

щик спі - ву - чий. I
ні о - се - лі. Ми

21 *mf*

30 лю-би-мо вес - ну, зе - ле-ну, чу - дес - ну, і цвіт у ма -

30

37 ю, всю зем-лю сво - ю, всю зем - лю сво - ю!

37

44

44 *mf*

«Ми любимо весну» – це пісня, написана М. Завалішиною на вірші М. Стельмаха, яка вирізняється своїм пісенним характером і ліричними настроями. Мелодія є наспівною і складається з низхідних інтонацій. Пісня має три куплети, кожен з яких доцільно виконувати з урахуванням його змісту: перший куплет має розповідний стиль, другий – звучить широко і розгорнуто, а третій – піднесено і емоційно. Основною складністю є інтонування висхідних стрибків, які слід виконувати м'якою атакою, в одній вокальній позиції, на опертому диханні. Затакти виконувати легко, зі стремлінням до першої долі. Ланцюгове дихання забезпечує плавність у виконанні довгих фраз. Ця пісня ідеально підходить для молодших школярів і може диригуватися «на раз» (3/8) за допомогою легкого кистевого жесту, що дозволяє дітям краще відчувати ритм і динаміку.

Новорічна

Музика А. Філіпенка. Слова Г. Бойка

Рухливо

3 Но-вим ро-ком дру-зів

ми ві-та-єм, но-во-річ-ну піс-ню по-чи-

на-єм. Стань-мо друж-но в ко-ло всі ма-ля-та,

круг я-лин-ки бу-дем тан-цю-ва-ти. ва-ти.

З Новим роком
Друзів ми вітаєм,
Новорічну
Пісню починаєм.

Приспів:
Станьмо дружно
В коло всі малята,
Круг ялинки
Будем танцювати.

Вся ялинка
Вогниками сяє.
А гостинці
Дід Мороз тримає.

Приспів.

«Новорічна» – це чудове святкове привітання, пісня-хоровод, написана на музику Аркадія Філіпенка та вірші Григорія Бойка, яка ідеально підходить для виконання дітьми молодшого шкільного віку. Пісня починається з танцювального вступу, що ефективно занурює виконавців у святкову атмосферу. Мелодія має чітку структуру з повторюваними низхідними інтонаціями, які легко сприймаються голосом, що є важливим для молодших учнів. Мелодія написана без особливих інтонаційних труднощів, окрім висхідних стрибків на квінту, їх слід виконувати в одній вокальній позиції, обережно, пам'ятаючи, що верхній звук є квінтовым тоном та залишається в межах тоніки, а розвиток побудований на стійких ступенях ладу, що допомагає дітям впевнено виконувати пісню. Для успішного виконання вступу, який має грайливий характер та рухливий темп, важливо диригувати легким жестом кисті. Це дозволить дітям краще відчувати ритм та настрій пісні. Основну мелодію варто виконувати в спокійному темпі, використовуючи дводольну диригентську схему, що допоможе підтримувати правильний ритм і динаміку. Ця пісня не лише приносить задоволення під час виконання, а й сприяє розвитку вокально-хорових навичок, формуючи позитивне ставлення до музики.

Ой єсть в лісі калина

Українська народна пісня. Обробка Л. Ревуцького

Швидко

Ой, єсть в лі - сі, ой!

Ой, єсть в лі - сі ка - ли - на, ой, єсть в лі - сі

Ой, єсть в лі - сі, ой!

ка - ли - на, ка - ли - на, ко - ма - ри - ки, дзюб - ри - ки, ка - ли - на.

ка - ли - на, ка - ли - на, ка - ли - на, в лі - - сі ка - ли - на.

ка - ли - на, ка - ли - на, ка - ли - на, в лі - - - сі ка - ли - на.

Ой єсть в лісі калина,
Ой єсть в лісі калина,
Калина, калина
Комарики-дзюбрики, калина.

Там стояла дівчина,
Там стояла дівчина,
Дівчина, дівчина,
Комарики-дзюбрики, дівчина.

Цвіт калини ламала,
Цвіт калини ламала,
Ламала, ламала,
Комарики-дзюбрики, ламала.

Та в пучечки в'язала,
Та в пучечки в'язала,
В'язала, в'язала,
Комарики-дзюбрики, в'язала.

«Ой, єсть в лісі калина» – це обробка української народної пісні для молодшого хору, створена композитором Левком Ревуцьким. Пісня починається з короткого вступу, який будується на елементах мелодії в чотиридольному розмірі. Фортепіанний супровід виконує самостійну роль, гармонійно підтримуючи основну мелодію, що рухається по основних ступенях тонічного та домінантового тризвуків. У першому реченні мелодії присутні декілька стрибків, тому важливо слідкувати за вокальною позицією, а в другому – спостерігається відхилення в паралельну тональність, що потребує уважності до інтонування та слухового сприйняття ладових тяжінь від учнів. Темп слід трактувати як рухливий, оскільки це відповідає характеру твору. Диригування має бути легким, за дводольною схемою, що дозволить дітям краще відчувати ритм під час виконання. Ця пісня є відмінним способом розвивати вокальні здібності учнів та створює позитивну атмосферу на уроках музики.

Ой на горі льон

Українська народна пісня. Обробка Г. Верьовки

Швидко *mf*

Ой на го - рі льон, льон, по до - ли - ні мак, мак.

Гір - кі на - ші ма - ко - ви - ці, о - ра - ти би так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, орати би так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, сіяти би так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, скородити б так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, копати би так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, брати би так, так!

Ой на горі льон, льон, по долині мак, мак.
Гірки наші маковиці, терти би так, так!

«Ой, на горі льон» – це обробка української пісні, написана Г. Верьовкою. Вона виконана в зручній для дитячих голосів теситурі, що робить її доступною для молодших виконавців. Мелодія написана в межах квінти фа-мажору, що підкреслює темброві особливості дитячого хору. Ця весела пісня виконується легко і рухливо, але має певні ритмічно-інтонаційні труднощі. Основні виклики полягають у інтонуванні висхідного стрибка у першому такті та низхідного стрибка у другому такті. Далі спостерігається пунктирний ритм і розспівування складів шістнадцятими тривалостями у шостому такті. Дихання під час виконання має бути ланцюговим. Диригування слід виконувати легкими рухами, дотримуючись відповідної схеми. Ця пісня не лише розвиває вокальні здібності учнів, а й створює радісну атмосферу на уроках, залучаючи дітей до активної участі в музичному процесі.

Ой на горі мак

Українська народна пісня. Обробка Р. Скалецького

Досить швидко

Ой на го - рі мак, під го - ро - ю так...

Мак, мак, ма - кі - воч - ки, зо - ло - ті - ї го - лі - воч - ки,

стань - те ви так, як на го - рі мак.

17
Стань - те ви так, як на го - рі мак, мак.

Ой на горі мак,
Під горою так...
Мак, мак, маківочки,
Золотії голівочки,
Станьте ви так,
Як на горі мак.

«Ой, на горі мак» – це українська народна пісня, написана композитором Радіоном Скалецьким. Пісня починається з короткого вступу, що відповідає її характеру і налаштовує виконавців на спільну роботу. Супровід виконує самостійну роль, гармонійно підтримуючи мелодію. Основні виконавські труднощі полягають у пунктирному ритмі та розспівуванні складів, які зустрічаються в 6, 14, 18 тактах. Основний характер виконання – пружне легато, а на акцентованих нотах (у 9 такті) слід використовувати маркато, легко підкреслюючи літературний текст. Довгі смислові фрази вимагають ланцюгового дихання та зняття на паузах. Для покращення художнього ефекту повторення останньої фрази рекомендується виконувати в контрастній динаміці. Диригувати твір слід легким кистевим жестом, дотримуючись дводольної схеми. Ця пісня стане чудовим засобом для розвитку вокальних навичок учнів і створить веселу атмосферу під час уроку.

Пісня про школу

Музика *М. Дремлюги*. Слова *Т. Масенка*

Помірно

Ма-ма две-рі від-чи-ня, про-вод-жа до шко-ли,
не за-бу-дем цьо-го дня ми в жит-ті ні-ко-ли!

Мама двері відчиня,
Проводжа до школи,
Не забудем цього дня
Ми в житті ніколи!

А татусь нам говорив,
Як ішли ми в школу:
– Поважайте вчителів,
Слухайтеся у всьому.

Не забудем цього дня
Ми в житті ніколи,
Найсвітліший край у нас,
Найсвітліші школи!

«Пісня про школу» на музику Михайла Дремлюги й слова Трохима Масенка ідеально підходить для дитячих хорових колективів. Написана в тональності Мі-бемоль мажор, вона має зручний діапазон (в межах великої сексти), що дозволяє дітям комфортно освоювати мелодію. Особливістю твору є стрибки на кварту, які додають закличної інтонації. Під час вивчення варто допомогти дітям опанувати ці стрибки, приділивши увагу їхньому точному інтонуванню й легкому виконанню. Плавний розвиток фраз потребує м'якої атаки звуку та звуковедення легато, щоб створити виразне, співуче звучання. Ретельне опрацювання інтонування кварт сприятиме злагодженому виконанню. Розмір 4/4 підтримує рівний і спокійний ритм, що полегшує виконання в помірному темпі, дозволяючи дітям зосередитися на виразності та плавності мелодії.

Пшениченька

Музика Л. Левітової. Слова А. Малишка

Жваво

Над по-ля-ми про-ме-ні, зір-ка чис-та. На по-лях пше-ни-чень-ка ко-ло-сис-та. Гей, гей, вся у-ми-та, теп-лим сон-цем о-по-ви-та, на по-лях пше-ни-чень-ка ко-ло-сис-

та. Гей, гей, вся у-ми-та, теп-лим сон-цем о-по-ви-та, на по-лях пше-ни-чень-ка ко-ло-сис-та. Гей, гей, вся у-ми-та, теп-лим сон-цем о-по-ви-та, на по-лях пше-ни-чень-ка ко-ло-сис-

Над полями промені,
Зірка чиста.
На полях пшениченька
Колосиста.
Гей, гей, вся умита,
Теплим сонцем оповита,
На полях пшениченька
Колосиста.

А за нею простори
Із дубами.
Білі хмари плавають
З голубами.
Гей, гей, на просторі
За колоссям, наче в морі,
Білі хмари плавають
З голубами.

«Пшениченька» на музику Л. Левітової та слова А. Малишка створена для молодших школярів і має зручну для дитячого голосу діатонічну мелодію з невеликим діапазоном. Водночас акомпанемент на фортепіано може бути складним для виконання, тож варто розглянути його спрощення для більш зручного використання. Серед особливостей пісні – стрибки у мелодії та шістнадцяті ноти, що потребують ретельного ритмічного опрацю-

вання. Жвавий темп, велика кількість закритих складів і наявність шиплячих і свистячих приголосних можуть створити дикційні труднощі, тому важливо працювати над чіткою артикуляцією. Для зручності у виконанні рекомендується пофразове та ланцюгове дихання, що допоможе дітям співати злагоджено. Основний спосіб звуковедення – легато, що підкреслює плавність і мелодійність. Оскільки темп жвавий, диригентський жест має бути легким і гнучким, а схема відповідати розміру 2/4, щоб тримати чіткий і рівномірний ритм.

Сніжинки

Музика Я. Степового. Слова народні

Пожвавлено *mf*

Ми бі - лі - ї сні - жи - ноч - ки із не - ба ца - ри - ни, ле -

гень - кі, як пу - ши - ноч - ки, ле - ті - мо всі сю - ди.

Ми білії сніжиночки
Із неба-царини,
Легенькі, як пушиночки,
Летімо всі сюди.

Ось хмаронька сіренькая,
Вона була наш дім;
Ми з неї всі спустилися,
Тут сядьмо, відпочнім.

Лягти на землю хочеться
А вітерець лихий
Все віє, розганяє нас,
Нум швидше полетім!

«Сніжинки» – дитяча пісня, написана композитором Я. Степовим і є прекрасним варіантом для дітей молодшого шкільного віку. Виконується в декламаційній манері з використанням штриха пружне легато, що додає ритмічної виразності й чіткості, важливих для маленьких співаків. Мелодія повністю дублюється в партії фортепіано, що є перевагою для роботи з дітьми, оскільки допомагає їм легше інтонувати, особливо при стрибках на сексти, з яких починається мелодія. Також врахувати затактову будову речення. Якщо взяти дещо повільніший темп, цю пісню можна успішно використовувати для хороводу на новорічному святі, створюючи атмосферу зимової казки. Розмір 4/4 дозволяє диригувати за класичною схемою для цього розміру, що забезпечує ритмічну стабільність і допомагає дітям виконувати пісню впевнено й злагоджено.

Соловейко

Музика Я. Степового. Слова народні

Жваво *mf*

Со-ло-ве - єч - ку, сват - ку, сват - ку, чи бу-вав же ти в на - шім сад - ку?

Чи ви-дав же ти, як мак сі - ють? Ой так, ой так,

ой так сі - ють, мак.

«Соловейко» – українська народна пісня-гра в обробці Якова Степового, яка ідеально підходить для молодших школярів завдяки своїй насиченій змістовності та яскравим образам. У процесі навчання можуть виникнути деякі труднощі, пов'язані з висхідним розвитком основного мотиву (оспівування тонічного тризвуку) та стрибкоподібним характером другого мотиву, з використанням пунктирного ритму. Виконання довгих музичних фраз спроститься завдяки рухливому темпу. Використання легато як основного способу звуковедення забезпечує плавність звучання. Розмір 4/4 дозволяє диригувати легким жестом за чотиридольною схемою, що допомагає зберегти ритмічну стабільність та злагодженість виконання. Ця пісня є чудовим способом для розвитку музичних навичок учнів у ігровій формі.

Вправи та репертуар для середньої групи хору

Вправа № 1

Вироблення співацького дихання, правильного вокального тону і легкості звучання голосів. “Вирівнювання” голосних на тривалих нотах. При переході з одного складу на інший не переривати звучання.

Спокійно

А... о... у... е... і... А...

Вправа № 2

Оволодіння прийомом *legato* і співом у високій позиції. Спочатку співати закритим ротом, а потім – на різні голосні.

Повільно

Мі... я... Мі... я... Мі...

Вправа № 3

“Наближення” звука до передніх зубів і плавний перехід одного голосного в інший без зміни положення гортані і співацького тембру.

Повільно

М... Мі, я, мі, я мі, я, мі, я, мі, я, мі, я, мі, я, мі, я.

Вправа № 4

Співати мажорні та мінорні тризвуки, згладжуючи регістри і домагаючись рівного звучання.

Помірно

mp

Ma...

mp

7

Ma... Ma...

Вправа № 5

Стежити за ритмічною та інтонаційною точністю, чергуючи спів *legato* і *non legato*. Виконувати на різні склади.

Жваво

mp

Mi... me... ma... mo... mu...

mp

5

Li... le... la... lo... lu... Mi...

Вправа № 6

Оволодіння різними артикуляційними прийомами та способами звуковедення.

Рухливо

mf

ля, а... а... а а...

mf

5

Ля, а... а... а а... Ля, а..

Вправа № 7

Оволодінням головним звучанням і глибоким диханням.

Не поспішаючи

Та, та, та, та...

8

Та, та, та, та...

13

Та, та,

Вправа № 8

Побудована у вигляді простого канону, сприяє виробленню навичок дво-голосся. Виконувати на різні склади, і називаючи ноти.

4

Да, да, да, да, да, да, да.

Швидко

mf

C.

Да, да, да, да, да, да.

A.

Да, да, да, да, да, да.

Швидко

mf

Вербовая дощечка
Українська народна пісня. Обробка *Р. Верещагіна*

Помірно

6 *mf*
Вер - бо - ва - я до - щеч - ка, до - щеч - ка, біг - ла в по - лі

10 *p*
На сточ - ка На - сточ - ка. На все по - ле ле - лі - є,

14
ле - лі - є бать - ко ско - ро з яр - мар - ку при - ї - де.

Вербовая дощечка, дощечка,
Бігла в полі Насточка, Насточка.

На все поле леліє, леліє,
Батько скоро з ярмарку приїде,

Скоро батько приїде, приїде,
Щось Насточці привезе, привезе.

Червонії чоботи, чоботи
Косівської роботи, роботи.

А в Косові роблене, роблене,
А у Львові ношене, ношене.

Як Насточка вбувала, вбувала,
Вся діброва палала, палала.

«Вербова дощечка» – це обробка української народної пісні композитора Р. Верещагіна, яка підходить для виконання хоровими колективами середнього віку. Її зміст та вокальні особливості роблять цю пісню цікавою для роботи з учнями. Основні труднощі виконання виникають через розспівування складів у словах «Насточка» та «дощечка», де скупчуються шиплячі і свистячі приголосні. Також слід звернути увагу на низхідні стрибки, довгі фрази з ферматами, що потребують уваги при розучуванні. Важливо навчити учнів використовувати ланцюгове дихання, щоб зберегти плавність і злагодженість звучання. Темп виконання – помірний, а диригування відбувається за дводольною схемою, що допомагає підтримувати ритмічну стабільність. Ця пісня стане відмінним інструментом для розвитку вокальних навичок дітей і формування їхньої хорової культури.

В лісі є зелена хата
Музика *І. Кириліної*. Слова *П. Воронька*

Не поспішаючи

5 *tr*
В лі - сі є зе - ле - на ха - та, там пос - ну - ли вед - ме - жа - та,

5 *p simile legato*

а най-мен-ший, ве - ре - да, си-вій ма-мі наб-ри - да.

Ка-же: "Я не хо - чу спа - ти, у - те - чу вно-чі із ха - ти,

ко-ли ме-ду не да - си, ри-би, са-ла, ков - ба - си!"

"Лю - лі, лю - лі, тре-ба спа-ти", - над син-ком ше-по-че ма - ти, -

"як зас-неш, то - бі у се сон в ко-шів-ці при - не - се".

В лісі є зелена хата,
Там поснули ведмежата,
А найменший – вереда.
Сивій мамі набрида.

Каже: – Я не хочу спати,
Утечу вночі із хати,
Коли меду не даси,
Риби, сала, ковбаси!

– Люлі, люлі, треба спати, –
Над синком шепоче мати, –
Як заснеш – тобі усе
Сон в кошівці принесе.

«В лісі є зелена хата» – це колискова пісня, яка чудово підходить для дітей середнього шкільного віку завдяки своєму характеру і змісту. Вона написана в зручному діапазоні та тональності для дитячих голосів, але має деякі виклики, які потрібно враховувати під час виконання. Основними труднощами можуть стати метроритмічна структура, що починається на слабкій долі, та незаповнені кінцівки фраз, синкопи, які можуть заплутати дітей. Додаткові складнощі викликані зустрічними і випадковими альтераціями, які потребують уважності до інтонації. Вступи голосів і зміни звучання на різні метричні долі, а також пунктирний ритм можуть створити певні труднощі для диригента. Розспівування складів стане вокально-технічною перешкодою для учнів. Чотиридольний розмір дозволяє зберігати ритмічну стабільність і злагодженість. Ця пісня є чудовою можливістю для розвитку музичних навичок учнів, а також для формування слухового сприймання.

Вишиванка

Музика *В. Верменича*. Слова *М. Сингаївського*

Помірно

5 *mf*
Ми сво-ї-ми вправ-ни-ми ру-ка-ми ви-ши-ва-єм руш-ни-чок для ма-ми,

5 *mp*

9
щоб на свя-то ма-му при-ві-та-ти, на-шу ра-дість їй по-да-ру-ва-ти.

9

13
Щоб на свя-то ма-му при-ві-та-ти, на-шу ра-дість їй по-да-ру-ва-ти.

13

Ми своїми вправними руками
Вишиваєм рушничок для мами,
Щоб на свято маму привітати,
Нашу радість їй подарувати.

Є на ньому півники святкові,
Є на ньому квіти малинові,
Щоб на свято маму привітати,
Нашу радість їй подарувати.

Синя нитка – птиці прилітають,
А червона – квіти розцвітають.
Щоб на свято маму привітати,
Нашу радість їй подарувати.

Листя вишиваєм зеленаве,
Сонце вишиваємо ласкаве,
Щоб на свято маму привітати,
Нашу радість їй подарувати.

«Вишиванка» – пісня, створена В. Верменичем, на слова М. Сингаївського, що має форму розширеного періоду зі вступом. Мелодія – наспівна, на двотактової структури, що робить її зручною для виконання дітьми. Перше речення характеризується секвенційним розвитком, друге – самостійним мотивом, а третє повторює друге, що сприяє цілісності твору. Теситура зручна для виконання. Довгі, мелодійно розвинені фрази вимагають хорошої техніки дихання, тому слід акцентувати на цьому під час репетицій. Слід враховувати інтонаційні особливості (альтеровані ступені – сі бемоль та соль дієз). Акомпанемент під час виконання полегшує інтонаційні та ансамблеві складнощі. Диригувати потрібно за чотиридольною схемою, щоб підтримувати ритмічну стабільність і злагодженість виконання. «Вишиванка» є відмінним матеріалом для розвитку вокальних навичок учнів, а також допомагає формувати їх музичну чутливість та вміння працювати в ансамблі.

Лелека

Музика Ю. Рожавської. Слова В. Ладичця

Помірно

Леле-
Ле-

ле - ко, ле - ле-ко, лі - тав ти да - ле - ко: за си - не - є
ле - ко, ле - ле-ко, наш дім не - да - ле - ко. Вже ко - ле - со

мо - ре, в чу - жі - ї прос - то - ри. А де ж тво - ї
та - то ви - но - сить на ха - ту, щоб міг ти для

ді - ти, що сам при-ле - тів ти? Си - диш, о - ди -
се - бе гніз-до збу-ду - ва - ти. Ле - ти ж, не ба -

но - кий, на ду-бі ви со - кім... А де ж тво - ї
ри - ся, у нас о - се - ли - ся! Ле - ти ж, не ба -

ді - ти, що сам при-ле - тів ти? // ли - ся!
ри - ся, у нас о - се

«Лелека» – це емоційна пісня, створена Ю. Рожавською на слова В. Ладичця. Твір призначений для соліста, але також може виконуватися одноголосним дитячим хором. Він містить ряд вокальних та інтонаційних труднощів, на які важливо звертати увагу під час навчального процесу. Ця пісня має затактову будову, складний перемінний розмір, включаючи 6/8 і 9/8, синкопи і виконується в повільному темпі з широкими мелодійними фразами. У 9-дольному розмірі використовуються заліговані ноти, що вимагає від виконавців правильного дихання, збереження тріольної пульсації. Тому особливу увагу варто приділити тактам 6, 7, 10, 13 і 16, оскільки вони можуть бути найбільш складними для виконання. Диригувати слід за дводольною схемою для 6/8 та тридольною схемою для 9/8, що допомагає підтримувати ритмічну точність і злагодженість виконання. Ця пісня є чудовим матеріалом для розвитку вокальних навичок учнів та вдосконалення їхньої інтонаційної чутливості, тому рекомендується приділяти їй увагу на репетиціях.

Літо золоте

Музика *О. Янушкевич*. Слова *М. Ясакової*

Легко, жваво

Sheet music for page 62, measures 1-10. The score is in 4/4 time, key of F major. It features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part includes a prominent sixteenth-note arpeggiated figure in the right hand and a steady eighth-note bass line in the left hand. Chords are indicated above the vocal line: F6, C7, F, F7, B, F, C7, F, (C7), F6, F6, C7.

Lyrics:
 1. При-ле-ті-ло лі-то, як на
 кри-лах. При-нес-ло нам лі-то дні щас-ли-ві.
 Лі-то ку-че-ря - ве, ла-гід-не, як ма - ма. Ось во-но я - ке
 лі - то зо - ло - те. Приспів: Я з то - бо - ю, лі - то, по-жар-ту - ю,

Sheet music for page 63, measures 11-23. The score continues from page 62. It features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part continues with the same arpeggiated figure and bass line. Chords are indicated above the vocal line: C7, C7, F, Dm, Dm7, Gm7, Gm6/E, A7, Dm, 2.A7, Dm, 2., 23.

Lyrics:
 Я з то - бо - ю, лі - то, по-тан-цю - ю, Я з то - бо - ю, лі -
 то, по-спі - ва - ю. Я те бе ще зо - се-ні че-ка - ю.
 - се-ні че-ка - ю.
 23.

27 F6 F6 C7
Я з то - бо - ю, лі - то, по - жар - ту - ю,
27
30 C7 C7 F Dm
Я з то - бо - ю, лі - то, по - тан - цю - ю, Я з то - бо - ю, лі -
30
33 Dm7 Gm7 Gm6/E 1. A7 Dm
то, по - спі - ва - ю. Я те - бе ще з о - се - ні че - ка - ю.
33
36 2. A7 Dm
- се - ні че - ка - ю.
36 2.

Прилетіло літо, як на крилах.
Принесло нам літо дні щасливі.
Літо кучеряве,
Лагідне, як мама.
Ось воно яке –
Літо золоте.

Приспів:

Я з тобою, літо, пожартую,
Я з тобою, літо, потанцюю,
Я з тобою, літо, поспіваю.
Я тебе ще з осені чекаю. } 2 рази

Розсипає літо срібні роси,
Заплітає літо квіти в коси.
Пахощі суніці,
Грози і зірничі.
Ось воно яке –
Літо золоте.

Приспів

Заспівало літо на покосах,
Засмарило сонцем ноги босі.
Скупане в любистку
Росяне намисто.
Ось воно яке –
Літо золоте.

Приспів

«Літо золоте» – це лірична пісня, написана композиторкою О. Янушкевич на слова М. Ясакової. Твір має заспів і приспів, які створюють атмосферу приємної бесіди між двома героями. Ця форма спілкування формує образний зміст пісні, підкреслений легкою, наспівною мелодією з секвенціями. Заспів побудований на принципі імітаційних запитань і відповідей. Короткі мотиви в неповних тактах гармонійно поєднуються з інструментальними вставками, які допомагають слухачеві зосередитися. Важливо, щоб учні працювали над диханням, адже досконалі мотиви сприяють його організації відповідно до мелодійних фраз. Приспів виражає душевний порив, бажання прискорити спілкування з літом, однак наявність складних міждіапазонних синкоп може створити деякі труднощі в виконанні. Рекомендується приділити увагу під час репетицій ритмічній та ансамблевій єдності, щоб забезпечити злагодженість і виразність під час виконання. Ця пісня може стати чудовим матеріалом для розвитку вокальних навичок учнів і формування їхньої музичної чутливості.

Ми усі радієм сонцю
Музика Ю. Щуровського. Слова М. Лисича

Рухливо *mf*

Ра-нок

со - няч - ний іс - крить - ся в теп - лій ро - ся - ній ім - лі. З кра - ю в

tr

край ле - тить, мов пти - ця, сло - во МИР по всій зем - лі, сло - во

МИР по всій зем - лі.

mf *p* *f* *mf*

17 Сон - цю // _лі.

17 *mf*

Ранок сонячний іскриться
В теплій росяній імлі.
З краю в край летить, мов птиця,
Слово МИР по всій землі. (2)

Сонцю завжди ми радієм,
З першим променем встаєм.
Мирно жить на світі мрієм,
Руку дружби подаєм. (2)

Хай же завжди пурпурово
Квітнуть ранки в теплій млі,
І лунає скрізь стомово:
– Дружба, Мир! – по всій землі. (2)

«Ми усі радієм сонцю» – це піднесена пісня патріотичного характеру, що характеризується широким діапазоном мелодії, з різкими переходами з нижнього до високого регістра. Це може ускладнити інтонування, оскільки дітям зазвичай легше звучати в верхній частині діапазону. Особливо це стосується початку мелодії перших і других речень, де звуки низького діапазону можуть викликати певні труднощі. Однак, діти середнього віку, враховуючи їхній розвиток голосу та вокально-хорові навички, здатні успішно впоратися з виконанням цієї пісні. Важливо під час репетицій звертати увагу на правильну техніку дихання, затактову будову і інтонацію, особову увагу приділяти стрибкам, альтерованим ступеням, щоб учні могли комфортно виконувати складні моменти. Пісня написана в перемінному розмірі, тому диригування має бути відповідним, з використанням схем – чотиридольної та дводольної. Це допоможе зберегти ритмічну точність і злагодженість виконання. Рекомендується також проводити активні вправи на розвиток слуху і ритму, щоб учні відчували себе впевненіше під час виконання.

Ой на горі жито

Українська народна пісня. Обробка В. Таловирі

Стримано

8 *mf*
Ой на го-рі жи - то, си-дить зай - чик. Він ніж - ка - ми

8 *tr*
че-бе-ря - є. Ко-ли б та-ки ніж-ки ма-ла, то я б ни-ми че-бе-ря-ла,

14
як той зай - чик, як той зай - чик.

20

Ой на горі жито,
Сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.

П р и с п і в:

Коли б такі ніжки мала,
То я б ними чеберяла,
Як той зайчик. (2)

Ой на горі гречка,
Сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.

П р и с п і в.

Ой на горі просо,
Сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.

П р и с п і в.

«Ой на горі жито» – українська народна пісня, вдала для дитячого хору завдяки своїй зручній мелодії з невеликим діапазоном. Обробка В. Таловирі, що передбачає двоголосний варіант, дає можливість навчати дітей основам багатоголосся, зберігаючи при цьому простоту та виразність мелодії. Особливо важливо допомогти дітям утримуватися на своїх партіях, оскільки схильність до переходу на головну мелодію може створити складності у збереженні хорової структури. Другий голос потребує більше уваги, адже він потребує стійкого інтонування. Слід звернути увагу на закінчення речень в унісон, зберігаючи тембральний та динамічний ансамбль. Для налаштування перед виконанням рекомендується почати з вправ, заснованих на інтонаціях самої пісні. Це полегшить сприйняття та допоможе налаштувати слух хористів, підготувавши їх до точного виконання своєї партії.

Перший раз у перший клас

Музика Ж. Клодуб. Слова А. Драгомирецького

Помірно

5 *f*
Сьо-

5
год - ні світ нам по-смі - ха - єть-ся. Но - ве жит-тя в нас по-чи - на - єть-ся, шкіль-

5 *mf*

ний по-кли-кав нас дзві-нок, та-кий ве-се-лий, як стру-мок. Не че-

кай-те, лю-бі ма-ми, під вік-ном у шко-лі нас: ми у-же до-рос-лі ста-ли, ми у-

же до-рос-лі ста-ли, бо при-йшли в цей день жа-да-ний пер-ший

раз у пер-ший клас, пер-ший раз - у пер-ший

клас.

Сьогодні світ нам усміхається.
Нове життя в нас починається,
Шкільний покликав нас дзвінок,
Такий веселий, як струмок.

Приспів:

Не чекайте, любі мами,
Під вікном у школі нас –
Ми уже дорослі стали, (2)
Бо прийшли в цей день жаданий
Перший раз у перший клас. (2)

А парти пахнуть так ялинами,
І в шибку загляда калинонька,
Що буде з нами підростать
І кожен ранок зустрічать.

Приспів.

Пройдуть літа, дорослі будемо,
Та школу рідну не забудемо,
І перше вересня завжди
Тривогу буде в нас будить.

Приспів.

«Перший раз у перший клас» – це прекрасна композиція для дитячого хору, яка вдало передає радісне та хвилююче відчуття першого навчального дня. Музика Жанни Колодуб підкреслює урочистість моменту завдяки чіткому пунктирному ритму і висхідному розвитку мелодії, що додає пісні святкової атмосфери. Рівномірне чергування восьмих у супроводі допомагає підтримати ритмічну стабільність, яка так важлива для дітей. Для хористів тут є певні технічні завдання, які потребують особливої уваги. Зустрічні знаки альтерації в окремих тактах, затакти стрибки, а також синкопа в одинадцятому такті вимагатимуть точного інтонування та слухової зосередженості. Також важливою є робота над ритмічним ансамблем та контролем дихання, щоб мелодія звучала злагоджено та впевнено. Композиторка обрала розмір 4/4, який допомагає зберегти рівномірність і структурованість. Пісню варто диригувати за чотиридольною схемою, що дасть дітям стабільну ритмічну опору і полегшить засвоєння партій.

Пісенька

Музика І. Кириліної. Слова В. Скомаровського

Не поспішаючи *tr*

У дво-рі, де клен дрі-ма.

tr *p*

Клен дрі-ма. Хо-дить пі-сень-ка са-ма. Крадь-ко-ма.

Мов дзюр-чан-ня ру-чай-ка не дзвін-ка, не го-мін-ка, пі-сень-ка.

То зни-ка-є десь во-на, то бри-нить бі-ля вік-на,

13 як стру-на. Я мер-щій у двір май-ну,

13 в двір май-ну. Піс-ню там наз-до-же-ну ча-рів-ну.

16

16

19

19

Ча-рів-ну...

У дворі, де клен дріма. Клен дріма.
Ходить пісенька сама. Крадькома.
Мов дзюрчання ручайка,
Недзвінка, негомінка пісенька.

То зникає десь вона,
То бринить біля вікна, як струна.
Я мерщій у двір майну, в двір майну.
Пісню там наздожену чарівну.

«Пісенька» Ірини Кириліної на слова Володимира Скомаровського – є відмінним вибором для роботи з дитячим хором. Вона написана в Соль мажорі, в помірному темпі, що робить її доступною для юних виконавців. Структура твору, що складається з чотирьох речень, забезпечує легкість сприйняття. Перше речення має плавну, повторювану мелодію, тоді як у другому реченні мелодичний розвиток стає більш динамічним завдяки пунктирному ритму. Цей елемент ритмічної варіативності вимагає особливої уваги до дихання та інтонації, оскільки діти повинні зберігати ритмічну стабільність. Альтерація в 12 такті може ускладнити виконання, тому важливо тренувати слухову зосередженість, щоб діти могли точно передавати ці моменти. Диригувати слід спокійно, у розмірі 4/4, що допоможе підтримувати ритмічну чіткість і створить комфортну атмосферу для виконання. Це дозволить дітям не лише відтворити мелодію, а й зануритися в емоційний зміст твору, що є важливим аспектом музичного навчання.

Реве та стогне

Музика Д. Крижанівського. Обробка М. Губарькова. Слова Т. Шевченка

Повільно *tr*

Ре - ве та сто - гне Дніпр ши - ро - - - кий,
 7 сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва, до - до - лу вер - би
 13 гне ви - со - кі, го - ра - ми хви - лі пі - дій - ма.

Реве та стогне Дніпр широкий,
 Сердитий вітер завива,
 Додолу верби гне високі,
 Горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
 Із хмари де-де виглядав,
 Неначе човен в синім морі,
 То виринав то потопав.

Ще треті півні не співали,
 Ніхто ніде не гомонів,
 Сичі в гаю перекликались,
 Та ясен раз у раз скрипів.

«Реве та стогне Дніпр широкий» – це українська народна пісня на слова Тараса Шевченка, авторство музики якої, виявлене лише в останні десятиліття ХХ століття, належить Д. Крижанівському. Обробка М. Губарькова є спрощеним варіантом, що підходить для середнього шкільного хору, з одноголосним заспівом, а також двоголоссям у приспіві. Основною складністю виконання є повільний темп, який подовжує фрази, що вимагає від учнів добре розвинутих навичок дихання для їх контролю. Альтерації, що приводять в гармонічний соль-мінор і ре-мінор, можуть створювати певні інтонаційні труднощі. Висока теситура, підкріплена динамічними співвідношеннями створює логічну кульмінацію. Головне, співати легко, політно, в головному резонаторі. Диригування твором слід виконувати в розмірі 3/4, що підкреслює ритмічну основу. Важливо акцентувати увагу учнів на розвитку слухової зосередженості, щоб вони могли впевнено виконувати інтонаційні переходи. Це не лише забезпечить технічне виконання, а й допоможе дітям глибше відчувати емоційний зміст пісні, що є важливим у процесі музичного навчання.

Суперечка

Музика А. Гретрі

Не дуже швидко *tr*

З ос - лом зо - зу - ля в лі - сі зас - пе - ре - ча - лась
 5 раз: "Хто кра - ще і при - см - ніш спі - ва - ти - ме із
 5

9 нас, хто кра-ще і при-см-ніш спі-ва-ти-ме із нас?"

З ослом зозуля в лісі засперечались раз:
 “Хто краще і приємніш співатиме із нас?”

“Звичайно, я”, – зозуля взялась мерщій кувать;
 Осел не забарився і теж почав кричати.

Від дружного дуету оглухли всі навкруг,
 Із лісу без оглядки чимдуж утік пастух.

«Суперечка» – це пісня, написана композитором А. Гретрі, яка майстерно відображає сатиричний конфлікт між персонажами. Терцеві ходи в мелодії нагадують процес кування зозулі, а паралельне двоголосся підкреслює суперечку героїв. Короткі фрази у помірно-швидкому темпі полегшують контроль над диханням, що є важливим для збереження ритму і виразності виконання. Дублюючий акомпанемент створює надійний гармонічний фон, який допомагає учням зосередитися на мелодії та спростити інтонування. Загалом, пісня має сприятливі умови для виконання завдяки комфортній теситурі та середній динаміці, які підтримують плавний мелодійний рух. Розмір С у помірно-швидкому темпі виконується за схемою «на два», надаючи твору енергії та розвитку, що робить його цікавим для учнів. Під час репетицій важливо зосередитися на емоційній виразності та динамічних нюансах, щоб учні могли відтворити суть суперечки. Також корисно включати ігрові елементи, які допоможуть дітям глибше зрозуміти і відчувати зміст музики.

Вправи та репертуар для старшої групи хору

Вправа № 1

Робота над дикцією, твердою атакою звука з елементами філірування, *crescendo* доводити до *mezzo-forte*.

Швидко
 Да, да, да, да, да...

Да, да, да, да, да...

Да, да, да, да, да...

Вправа № 2

Поєднання звуків тонічного тризвука і домінантсептакорду в мажорі та мінорі. Співати називаючи ноти і на різні склади. Вправа допоможе подолати ладову інерцію.

Спокійно

mf *p sub.*

Ma...

6 *mf* *p sub.*

Ma...

10 *mf*

Ma...

Вправа № 3

Розвиток рухливості голосів і зміцнення дихання.

Рухливо

mf

Ma, ма...

7 *mf*

Ma, ма... Ma...

Вправа № 4

Розвиток гнучкості і рухливості голосів. Зміцнення дихання, зіставлення різних динамічних нюансів.

Помірно швидко

mf p sub. Ma, a, a.

mf p sub. Ma, a, Ma,

Вправа № 5

Вироблення навичок гармонічного двоголосся з протилежним рухом голосів у хорових партіях.

Помірно

mp M...

mp M...

mp M...

Вправа № 6

Вироблення навичок гармонічного двоголосся. Виконувати на голосну “А”, на різні склади та закритим ротом на “ММ”.

Помірно

mp

C

M...

mp

A

Помірно

mp

4

mp

M...

mp

M...

mp

Вправа № 7

Допоможе закріпити навички виконання двоголосся. Співати закритим ротом, виробляючи навички головного резонування і наближаючи звук до передніх зубів.

Помірно

mp

M...

9

mp

M...

14

M...

А вже весна

Українська народна пісня. Обробка Л. Ревуцького

Не поспішаючи

А вже вес-на, а вже крас-на,
із стріх во-да кап - ле, із стріх во-да кап - ле, із стріх во-да кап - ле.

Мо - ло - до - му ко - за - чень - ку ман - дрі - воч - ка пах - не,

ман - дрі - воч - ка пах - не, ман - дрі воч - ка пах - не.

А вже весна, а вже красна,
Із стріх вода капле. (Тричі)

Молодому козаченьку
Мандрівочка пахне. (Тричі)

Помандрував козаченько
У чистеє поле. (Тричі)

За ним іде дівчинонька:
“Вернися, соколе”. (Тричі)

Помандрував козаченько
З Лубен у Прилуки. (Тричі)

Ой плакала дівчинонька,
Здіймаючи руки. (Тричі)

«А вже весна» – це українська народна пісня, яка належить до жанру календарно-обрядових пісень. Обробка Левка Ревуцького призначена для хору з фортепіано, а акомпанемент дублює партитуру хору. Цей твір, як і багато інших веснянок, прекрасно підходить для виконання в хороводному стилі, у спокійному темпі, що надає йому легкості та урочистості. У процесі виконання пісні учні можуть зустрітися з рядом виконавських труднощів. Це включає гармонічне триголосся, стрибкоподібний рух мелодії, високу теситуру для сопрано, а також широке розміщення акордів під час кульмінації. Відхилення в споріднені тональності можуть створювати певні інтонаційні та ансамблеві складнощі, тому важливо, щоб цю пісню виконували старші хорові колективи. Всі куплети потрібно виконувати в одному темпоритмі, але звертаючи увагу на те, що кожен куплет може мати свою динаміку та характерні відтінки, залежно від змісту тексту. Це дозволить учням краще передати емоційний зміст пісні і створити святкову атмосферу весни. Рекомендується зосередитися на виразності виконання та інтерпретацію.

Біла казка

Музика О. Янушкевич. Слова М. Ясакової

Бадьоро

semplice

mf

5

5

mf

tr

9

mf D6 D6 G Em7

1. Нам зди-тя-чих мрій каз-ку бі-лу ві-тер-сні-го-вій

9

tr

12

A9 D Hm7 H7 Em7

знов на-ві-яв. Ві-хо-ла ї-ї за-круж-ля-ла.

12

15

Em7/A A7 D Em7/A

При-ві-та-ла зи-монь-ка, при-ві-та-ла. При-ві-та-ла зи-монь-ка,

15

18

A7 D *f* D7/6 D D7+ D6 D5+

при-ві-та-ла. Рік Но-вий-рік на-дій. Вір-них

18

mf

22

D6 A9 Em Em7+ Em7 Gm6

дру-зів ши-ре сло-во. Бі-лий сніг, ра-дість, сміх, но-во-

22

26

Em7/A A7 D

річ-на ніч каз-ко-ва. Це для

26

28 D D7+ D6 D

вас, *legiero* це для нас я - лин - ко - ве

31 G Em7 A7 D A7

ди - во. Це для вас, це для нас друж-ба зас - ві -

35 D Em7 A7 D A7 D

ти - ла. Це для вас, це для нас друж-ба зас - ві - ти - ла.

40

mf *p*

Нам з дитячих мрій
Казку білу
Вітер-сніговий
Знов навіяв.
Віхола її
Закружляла.
Привітала зимонька, } 2 рази
Привітала.

Приспів:

Рік новий –
Рік надій.
Вірних друзів щире слово.
Білий сніг,
Радість, сміх,
Новорічна ніч казкова.
Це для вас, це для нас
Ялинкове диво.
Це для вас,
Це для нас } 2 рази
Дружба засвітила.

Вітер-сніговий,
Казка біла
Нас у рік новий
Всіх здружила.
Принесла тепло
Нам на свято.
Ми багаті друзями –
Нас багато. } 2 рази

Приспів

«Біла казка» – пісня О. Янушкевич, написана на вірші М. Ясакової, написана у простій двочастинній формі з розширеними періодами, інструментальним вступом та закінченням. Основна тональність твору – Ре мажор. Мелодія рухається плавно та секвенційно. Кластерні акорди в акомпанементі створюють звукову палітру, що формує казкову атмосферу новорічного свята і надає пісні особливого колориту. Ця пісня розрахована для трьохголосного дитячого хору. Перша частина виконується одногласно, її може виконувати соліст, а друга частина є трьохголосною. Для досягнення тембрової різноманітності рекомендується почати з партії другого сопрано, оскільки їхні голоси більш насичені. Також слід враховувати перемінний розмір у творі. У двоголосій частині ведуча мелодія у С з легким тембром. У трьохголосному виконанні гармонічну основу створюють А, що надає пісні особливої чарівності. Під час виконання важливо акцентувати увагу на виразності та емоційному змісті, щоб діти могли передати святкову атмосферу.

Веселкова пісня

Музика О. Янушкевич. Слова М. Ясакової

Рухливо, піднесено

mf **D**

1. За ве-сел - ко-вим, за не-бо-

f *sf* *mf* *tr*

D7 **G** **D** **F#7**

кра-єм хтось на со - піл - ці ча-рів-но гра - є. А чи то гра - є, чи то зда-

Hm **E7** **A7** *f* **D** — 3 — 3 —

сть - ся, чи піс-ня ли - не із мо-го сер-ця? Приспів: Над мо-їм кра-єм,

sf *mf*

A7 — 3 — **Em7** — 3 — **D** — 3 —

над мо - їм міс - том піс-ня лу - на - є го - ло - сом чис-тим.

F#7 **Hm** **G** **D/A**

Піс - ня злі-та - є у світ ши-ро - кий. Ве-сел-ка гра - є

A7 **D** 1 2

ня се-ми но - тах. 2. В ча-рів-ній

tr *marcato*

mf **D** **D7** **G**

3. За ве-сел - ко-вим, за не-бо - кра-єм сріб-ні дзві - ноч-ки хтось роз-си-

sf *tr* *basso legato*

D **F#7** **Hm** **E7**

па - є. На тих дзві - ноч-ках ве-сел-ка гра - є, піс-ня лу - на - є над рід-ним

32 **A7** *f* **D** **A7** **Em7**

кра-єм. Приспів: Над мо-їм кра-єм, над мо-їм міс-том піс-ня лу-на-є

36 **D** **F#7** **Hm** **G**

го - ло - сом чис-тим. Піс - ня злі-та - є у світ ши ро - кий.

39 **D/A** **A7** **A7** **D**

Веселка гра - є на се-ми-но - тах. на се-ми-но-тах, се-ми но - тах!

За веселковим за небокраєм
Хтось на сопілці чарівно грає.
А чи то грає, чи то здається,
Чи пісня лине із мого серця?

Приспів:

Над моїм краєм,
Над моїм містом
Пісня лунає
Голосом чистим.
Пісня злітає
У світ широкий,
Веселка грає
На семи нотах.

В чарівній пісні слова чудові,
Всі кольорові, всі веселкові.
Краплинки сонця у кожному слові.
Краплинки щастя теж кольорові.

Приспів

За веселковим за небокраєм
Срібні дзвіночки хтось розсипає.
На тих дзвіночках веселка грає,
Пісня лунає над рідним краєм.

Приспів

«Веселкова пісня» композиторки О. Янушкевич на вірші М. Ясакової написана в тональності Ре мажор. Простота ритмічної структури, затактова будова та секвенційні мотиви сприяють швидкому запам'ятовуванню мелодії, що є важливим фактором у навчальному процесі. Поліритмія між мелодією та акомпанементом, (тріолі в хорі), надає твору виразності та оригінальності. Вступи з неповної долі такту в приспіві можуть ускладнити виконання, але ці труднощі можна подолати завдяки повторюваній секвенційності в мелодії. У процесі навчання важливо акцентувати увагу на дикції, оскільки часті збіги приголосних і закриті склади можуть викликати артикуляційні труднощі. Це вимагатиме зусиль для покращення звуковедення. Також слід звернути увагу на рухому нюансировку, штрихові та динамічні акценти. З огляду на особливості теситури та триголосний вокаліз у тактах 17-18 і 37-38, а також чотири голоси в кодї, пісня може виконуватись солістом у супроводі старшого хору або ансамблю. Характер виконання – рухливо, піднесено. Диригент використовує чотиридольну схему.

Вийшли в поле косарі
Українська народна пісня. Обробка *Р. Верещагіна*

Не швидко *mf*

Вийшли в по - ле ко - са - рі ко - сить ран - ком на зо - рі...

tr

Гей, ну - те, ко - са - рі, бо не ра - но по - ча - ли,

хоч не ра - но по - ча - ли, так ба - га - то у - тя - ли!

Вийшли в поле косарі
Косить ранком на зорі...

П р и с п і в:
Гей, нуте, косарі,
Бо нерано почали,
Хоч нерано почали,
Так багато утяли!

До обіда покосили,
Гострі коси потупили...

П р и с п і в.

По обіді спочивали,
Гострі коси поклепали...

П р и с п і в.

Увечері холодком
Йшли додому всі рядком.

П р и с п і в.

«Вийшли в поле косарі» – це обробка української народної пісні композитора Р. Верещагіна, яка належить до жанру календарних пісень. Твір має заспів та приспів (3 речення). Виконання повинно бути помірним, як зазначено автором, хоча загальний настрій пісні передбачає певний рух. Пісня містить виконавські труднощі, такі як триголосьне звучання, яке виконує старший хор. Розспівування 16-ми нотами та пунктирний ритм вимагають від співаків високої вокальної підготовленості. Додаткові складнощі виникають через високу теситуру та хроматизм, зокрема в кульмінаційний момент на слові «почали». Твір диригується в помірному темпі, дводольному розмірі, середній динаміці, що сприяє зручності сприйняття та виконання.

Два котики
Музика *О. Яковчука*. Слова *Д. Мегелика*

Не поспішаючи *tr*

1. Два

ко - ти - ки, два бра - ти - ки піш-ли у ліс гу - лять. Два

ко - ти - ки - вух-на - ти - ки, я - кі вно - чі не сплять.

Мур - мур, ко - ти - ки, мур - мур, бра - ти - ки,

мур - мур, ко - ти - ки, бра - ти - ки. 2. Во // _ки.

Два котики, два братики
Пішли у ліс гулять.
Два котики-вухнатики,
Які вночі не сплять.
Мур, мур, котики,
Мур, мур, братики,
Мур, мур, котики-братики.

Вони в кущах ховаються
І ніжаться в траві.
Їх звірі всі лякаються
І пташки лісові.
Мур, мур, котики,
Мур, мур, братики,
Мур, мур, котики-братики.

«Два котики» – це колискова пісня, створена українським композитором О. Яковчуком на вірші Д. Мегелика. Цей твір написаний в тональності Фа мажор, має кантиленне звучання, характер звуковедення – legato, мелодія – наспівна, ніжна. Також присутня за-тактова будова речення. У мелодії використовуються рухи, які призводять до різких змін у теситурі та регістрах, а також часте інтонування нестійких ступенів. Важливо непомітно інтонувати низхідні та висхідні стрибки, відпрацювавши їх поза ритмом. Твору притаманні половинні, половинні з крапкою та цілі ноти, що створює протяжність та наповненість звучання. Стрибкоподібне двоголосся свідчить про те, що виконувати цей твір краще старшому або добре підготовленому середньому хору. Для успішного виконання важливі розвинене дихання і вокальні навички. Чотиридольна схема надає структурованість, що дозволяє дітям зосередитися на емоційній складовій твору. Також важливо акцентувати увагу на виразності виконання, щоб діти змогли передати чуттєвий настрій і чарівність колискової пісні. Додаткові вправи на дикцію та ритмічну точність також можуть підвищити якість виконання.

Дощик

Музика *Б. Фільц*. Слова *О. Олеся*

Помірно *p* Ро-си, ро-си, до - ши-ку,

Кап, кап, кап, кап, кап, кап, кап, кап, Ро - си, до - ши-ку,

рос-ти, рос-ти, жи - теч-ко, на ла-ну. На кри-леч-ках віт - ри-ку

я-ри-ну. рос - ти жи - теч-ко на ла-ну. На кри - леч - ках

mf по - ле - ти, 1 *p* 2

по - ле - ти, ко - ло - соч-ки зо - ло-том об - ме - ти. об - ме - ти.

Кап, кап, кап, кап. (2)

Роси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику, прилети,
Колосочки золотом обмети.

Як достигне житечко на лану,
Прийдуть люди жатоньки ярину,
Блискавками косоньки заблищать,
Золотими кобзами задзвонять.

Роси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику полети,
Колосочки золотом обмети.

«Дощик» – пісня Богдани Фільц на слова Олександра Олеся створена для старшого хору, тож її виконання вимагає від хористів певних навичок і музичної підготовки. Композиторка обирає низьку теситуру у 2-тактовому вступі, що надає мелодії особливого забарвлення, але може стати викликом для співаків, особливо для тих, у кого діапазон не надто широкий. А, от, у приспіві мелодія рухається до кульмінації, тому важливо зберегти політність звучання. Часті альтерації у партії А вказують на відхилення в ладі, тому від хористів потрібен розвинутий слух, щоб точно інтонувати. Додатковою складністю є тиха динаміка, на тлі якої важливо володіти різними прийомами звуковедення – такими як стакато й легато, що вимагає тонкого контролю. Чотиридольний розмір і відносно довгі музичні фрази ставлять виконавцям завдання правильно організувати дихання, щоб зберегти єдність звуку та фразування. Твір диригується за чотиридольною схемою, тому важливо, щоб хористи чітко розуміли диригентські жести й вміли синхронізуватися з ними.

Заповіт

Музика *Г. Гладкого*. Обробка *К. Стеценка*. Слова *Т. Шевченка*

Помірно

С. А.

Як ум-ру, то по-хо-вай - те

Якум-ру, то по-хо-вай - те ме-не на мо-ги-лі, се-редсте - пу

12

С. А.

ши - ро - ко - го, на Вкра - ї - ні ми - лій. // ми - лій.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій.

Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіть
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

«Заповіт» написаний на слова Тараса Шевченка, музику Г. Гладкого, в обробці Кирила Стеценка, має глибокий національний колорит, тому важливо, щоб виконавці відчули цей дух і змогли передати його слухачам. Арпеджіатовий вступ, схожий на звучання бандури, вводить у атмосферу творчості Кобзаря і налаштовує на сприйняття глибоких філософських ідей поета. Твір написано в простій двочастинній формі. Важливо, щоб у вступі темп був помірним, а основну мелодію варто виконувати протяжно і стримано, щоб підкреслити заповітний характер слів. Слід врахувати почергові вступи голосів, що вимагає зосередженості та непомітного злиття в один ритмічний малюнок. Виконавцям слід пам'ятати, що загальний розвиток драми досягає кульмінації в третьому куплеті, тому саме тут потрібно максимально зосередитись на емоційній виразності й силі звуку. Важливо не форсувати звук у високій теситурі, використовувати головний резонатор. Також зважати на альтеровані ступені (ре дієз та ре бекар) та відмінність їх інтонування. Четвертий куплет є розв'язкою, тому його варто виконувати м'яко, у тихій динаміці, щоб створити відчуття завершеності та спокою після емоційного напруження. Диригенту потрібно враховувати технічні складності твору – зокрема фермати в середині й наприкінці твору. Крім того, зміна метру з чотиридольного на тридольний потребує чіткої диригентської схеми, яка допоможе хору зберегти ритмічну стабільність і виразність.

Зоре моя вечірняя

Музика Г. Гладкого. Слова Т. Шевченка

Повільно

Зо - ре мо - я ве - чір - ня - я,
по - го во - рим ти - хе - сенько в

6

зі - йди над го - ро - ю. // бо - ю. Роз - ка - жи, як
не - во - лі з то - ю. - як у Дніп - ра

10

за го - ро - ю со - неч - ко сі - да - є, // ча - є.
ве - се - лоч - ка во - ду по - зн - ча - є.

Зоре моя вечірня,
Зійди над горою,
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.

Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає.

Як широка сокорина
Віти розпустила,
А над самою водою
Верба похилилась.

Аж по воді розіслала
Зеленії віти,
А на вітах гойдаються
Нехрещені діти.

«Зоре моя вечірня» на слова Тараса Шевченка – це твір, що вимагає від виконавців глибокого емоційного занурення. Як не помітити, що музика і слова тут взаємодіють: мелодія, створена М. Гладким, настільки органічно злилася з текстом, що сприймається як народна, оскільки довгий час ім'я композитора не згадувалося. Цей твір виконується в повільному темпі, в чотиридольному розмірі, що надає йому спокійного, зосередженого характеру, і водночас ускладнює завдання для хору. Поділ на чотири голоси, вимагає точної ансамблевої роботи, що ставить перед диригентом завдання злагодити звучання. Мелодія містить часті стрибки, які потребують бездоганного інтонування, альтеровані ступені, тому хористам потрібно мати хорошу вокально-хорову техніку та чітко працювати над точністю інтонації. Розмірений темп і поступовий розвиток мелодії вимагають особливого відчуття дихання і координації між частинами, що забезпечить чистоту звуку й відповідність настрою.

Іди, іди, дощику Українська народна пісня. Обробка Л. Ревуцького

Швидко

System 1:

Soprano: I - ди, і - ди, до - ши - ку,
Alto: До - ши - ку,
Piano: *f*

System 2:

Soprano: зва - рю то - бі бор - ши - ку в по - ли - в'я - нім гор - ши - ку! I - ди, до - ши - ку,
Alto: до - ши - ку, до - ши - ку. I - ди, і - ди, до - ши - ку,
Piano: *p*

System 3:

Soprano: цеб - ром, від - ром, дій - ни - це - ю над на - шо - ю
Alto: над на - шо - ю
Piano: *crescendo*

паш - ни - це - ю. І - ди, і - ди, до - ши - ку. до - ши - ку.

паш - ни це - ю. І - ди, - і - ди, - до - ши - ку, зва - рю то - бі бор - щи - ку. - // до - ши - ку.

ф

rit.

Іди, іди, дощуку
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику!

Іди, іди дощуку,
Цебром, відром, дійницею
Над нашою пашницею.

Іди, іди, дощуку,
Зварю тобі борщику.

«Іди, іди, дощук» в обробці композитора Л. Ревуцького – це твір, що демонструє оригінальне використання тембрових і теситурних можливостей високих і низьких голосів у хорі. Завдяки розподілу партій на широкі інтервали (квінти та октави) створюється особливий тембр, який нагадує крапання дощу. Співакам слід особливо зосередитися на чистоті інтонації, оскільки паралельні секстакорди в 10-му такті вимагають ретельної роботи поза ритмом. Також складність виникає в ритмічному ансамблі. У А різний ритмічний малюнок з пунктирним ритмом. Слухова робота хору повинна базуватися на чіткій координації під час звучання основної теми, яка переходить від С до А, тому важливо підтримувати чистоту звучання та динамічний ансамбль. Швидкий темп і жвавий характер твору вимагають різних технік звуковедення: сопрано має дотримуватись нон легато, тоді як альти виконують легато. Диригенту слід враховувати темп твору, що впливатиме на вибір схеми тактування. Також зважати на контрастну динаміку та агогічні відхилення (фермату та rit.) в кінці твору.

Колискова Музика Й. Брамса. Обробка А. Цахе

Помірно

три

Спи, ди - тя, ти - хим
Спи, ди - тя, ти - хим

п

5

сном, шеп - че - сад за вік - ном, схо - дить мі - сяць блі -
сном, шеп - че сад за вік - ном, схо - дить мі - сяць блі -

9

дий, о - че - ня - та зак - рий. Ніч при - йшла, спить зем -
дий, о - че ня - та зак - рий. - Ніч ми - не, - знов, ма -

13

ля. Спи до ран - ку, ма - ля. Ніч при - йшла, Спить зем -
ля, вста - не в сон - ці зем - ля. Ніч ми - не, - знов, ма -

«Коліскова» Й. Брамса, в обробці А. Цахе – є складною за виконанням, через свою поліритмічність у партитурі хору та акомпанементу. Фразування та ритмічна структура мелодії вимагають від хористів вмілого управління співацьким диханням, а затактова будова – ритмічної єдності. Триголосна хорова фактура потребує розвитку ансамблевих навичок, інтонаційної точності та слухової тренуваності, особливо при виконанні стрибків, унісонів, дисонуючих секунд в гармонічному строї. Слід враховувати характер звуковедення колискової. Зважаючи на фактуру та вокально-хорові умови, цю обробку можуть виконувати учні старших класів. Диригувати слід за тридольною схемою, щоб забезпечити чіткість і злагодженість звучання. Цей твір вимагає від співаків не лише технічних навичок, а й здатності передати емоційну глибину, що є важливим аспектом.

Ой єсть в лісі калина

Українська народна пісня. Обробка Л. Ревуцького

Ой єсть в лісі калина,
Ой єсть в лісі калина,
Калина, калина
Комарики-дзюбрики, калина.

Цвіт калини ламала,
Цвіт калини ламала,
Ламала, ламала,
Комарики-дзюбрики, ламала.

Там стояла дівчина,
Там стояла дівчина,
Дівчина, дівчина,
Комарики-дзюбрики, дівчина.

Та в пучечки в'язала,
Та в пучечки в'язала,
В'язала, в'язала,
Комарики-дзюбрики, в'язала.

«Ой, єсть в лісі калина» – це обробка української народної пісні, яку створив Л. Ревуцький. Твір починається з короткого вступу, оснований на мелодії в чотиридольному розмірі. Фортепіанний супровід має самостійний розвиток, але гармонійно підтримує хорове виконання. Темп рухливий, динаміка – контрастна. Цей триголосний варіант для старшого хору є складним з вокальної точки зору, адже кожна з трьох партій розвивається самостійно, з високою теситурою у першого сопрано. Співакам варто звернути особливу увагу на інтонаційну точність на початку другого речення, де мелодія переходить у паралельну тональність, а також на стрибки в першому реченні. Довгі фрази вимагатимуть від співаків організованого дихання для збереження звучання. Твір написаний у розмірі 4/4, але, зважаючи на темп, варто використати легкі та чіткі жести за дводольною схемою. Це забезпечить злагодженість виконання та виразність твору. Співакам також слід працювати над емоційною складовою, щоб передати глибину та красу пісні.

Пісня про вчительку
Музика П. Майбороди. Слова А. Малишка

В темпі вальсу

5

9 *mf*

Со - неч-ко вста - є, і шу-мить тра - ва,

13

ба - чу стеж - ку, де про-хо - диш ти, рід - на, ти.

17

Вчи - тель-ко мо - я, зо-ре сві - то - ва,

21

звід - ки ви - гля - да - ти, де те - бе знай -

24

ти? Вчи - тель-ко мо - я, зо - ре сві - то -

28

ва, звід - ки виг - ля - да - ти, де те -

«Пісня про вчительку» створена Платоном Майбородою на вірші Андрія Малишка, є твором з глибоким емоційним змістом, який потрібно донести до слухача. Музика характеризується складною інтонаційною мелодією, що містить численні стрибки, які переміщують мотиви між різними регістрами. Це підвищує вокальне навантаження на дитячі голоси, тому важливо працювати над технікою виконання. Альтерації, які зустрічаються в творі, вносять тональні зміни, створюючи інтонаційне напруження як для соліста, так і для хору. Велику увагу слід приділити першій фразі з широким розташуванням акордів, адже це потребує злагодженої роботи ансамблю. Вокально-інтонаційні труднощі виникають через стрибки мелодії, а також через мелодичний хід в першому і хроматичний в третьому голосі у фінальних тактах. Рекомендується зосередитися на розвитку технічних навичок співаків – вступи з неповної долі, тріольній пульсації в шестидольному метрі, агогіці, щоб вони могли втілити емоційну глибину та виразність цього твору. Ця пісня має значний педагогічний зміст і підкреслює важливість роботи вчителя, тому необхідно, щоб кожен виконавець відчував її значення та суть.

По діброві вітер вие,
 Гуляє по полю,
 Край дороги гне тополлю
 До самого долу.

Стан високий, лист широкий –
 Марно зеленіє.
 Кругом поле, як те море
 Широке, синіє.

Чумак іде, подивиться
 Та й голову схилить;
 Чабан вранці з сопілкою
 Сяде на могилі.

Подивиться – серце ние:
 Кругом ні билини!
 Одна, одна, як сирота,
 На чужині гине!

«По діброві вітер вие» – українська народна пісня, оброблена В. Уманцем, на вірші Тараса Шевченка, що має велике емоційне значення. Цей твір у триголосному варіанті для однорідного хору з супроводом вимагає уважного підходу до виконання. Твір написаний у формі періоду, з перемінним розміром. Основна тональність фа мінор гармонічний, з відхиленнями в паралельну тональність Ля бемоль мажор та поверненням у тоніку. Такі зміни в тональності вимагають уважності та чіткого інтонування від співаків. Фактура має гомофонно – гармонічний характер, що створює сприятливі умови для ансамблевого виконання. Супровід, який підтримує хорові партії та частково дублює їх, що полегшує інтонацію і допомагає зберегти стрій. Пунктирний ритм у першій фразі є важливим елементом, який потрібно підкреслювати для покращення сприйняття. Вокально-інтонаційні труднощі, зокрема стрибки в мелодії, можуть вплинути на чистоту виконання, тому важливо, щоб учні працювали над технікою інтонування на опертому диханні. Темп твору, вимагає використання як пофразового, так і ланцюгового дихання. Рекомендується зосередити увагу на важливості спільної роботи над цими аспектами, щоб кожен учасник хору зміг передати емоційну глибину твору та досягти злагодженого, гармонійного звучання.

Подоляночка

Українська народна пісня. Обробка В. Соколовського

Пожвавлено

The musical score for 'Подоляночка' is presented in three parts: Soprano (C), Alto (A), and Bass (B). The piano accompaniment is shown in two staves. The score includes the following lyrics in Ukrainian:

Десь тут бу - ла по-до-ля - ноч - ка, десь - тут бу - ла мо-ло-де - сень - ка,
 тут во-на сі - ла, тут во-на впа - ла, до зем - лі при-па - ла,

The score features various musical notations, including notes, rests, and dynamic markings such as *f*, *mf*, and *dimin.* The tempo is marked 'Пожвавлено' (Allegretto).

12 сім літ не вми-ва - лась, бо во-ди не ма - ла.

mf

15 Ой. у-стань, у - стань, по-до-ля - ноч - ко,

p

Ой, у - стань,

p

18 ой, у-стань, у - стань, мо-ло-де - сень - ка. У-мий сво-є лич - ко,

crescendo *mf*

у мий

crescendo *mf*

21 та лич-ко бі-лень - ке, бі-жи до Ду-на - ю, бе-ри ио-ло-день - ку,

crescendo poco a poco

лич - - - ко,

crescendo poco a poco

24 бе - ри ту, що скра - ю.

f

27 Бі-жи до Ду-на ю, бе-ри мо-ло-день - ку, бе-ри ту, що скра - ю.

mf *f* *rit.*

mf *f* *rit.* *sf*

Десь тут була подоляночка,
 Десь тут була молодесенька,
 Тут вона сіла,
 Тут вона впала,
 До землі припала,
 Сім літ не вмивалась,
 Бо води не мала.

Ой устань, устань, подоляночко,
 Устань, устань, молодесенька,
 Умий своє личко,
 Та личко біленьке,
 Біжи до Дунаю,
 Бери молоденьку,
 Бери ту, що скраю.

«Подоляночка» в обробці В. Соколовського – є яскравим прикладом української народної пісні, яка втілює багатство нашої музичної культури та традицій. Ця пісня представлена у формі варіації з вступом і кодою в тональності соль мінор. Перша варіація – двоголосна, що дозволяє розвинути самостійність кожного голосу, тоді як друга варіація має гармонічний, триголосний виклад. Кода, основана на мелодії другого речення, надає твору завершеності. Важливо відзначити, що всі хорові партії перебувають у межах робочого діапазону, що робить виконання зручним. Мелодія сопрано, яка рухається ступенями тонічного тризвуку, є поступовою, що спрощує інтонування для співаків. Альти, в свою чергу, можуть зіткнутися з викликами, особливо під час розспівування складів у 8, 13, 18, 25 тактах. Хроматизми у другому реченні і хроматичний рух у першій частині другої варіації вимагають від співаків особливої уважності та технічної підготовки. Рухливий темп пісні сприяє вільному диханню, проте ускладнює артикуляцію та дикцію, тому важливо акцентувати увагу на чіткій вимові слів. Твір має чотиридольний розмір, а пожвавлений темп диктує техніку диригування «на два». У навчальному процесі рекомендується зосередитися на розвитку інтонаційних навичок, а також на техніці правильного дихання. Спільна робота над хоровим ансамблем і слуховою увагою допоможе досягти злагодженого звучання та емоційної виразності.

Реве та стогне

Музика Д. Крижанівського. Обробка В. Косенка. Слова Т. Шевченка

Помірно

С. А.

tr

tr

roco rit.

6

6

p a tempo

8va

11

11

кий, сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва,

16

16

mf *f*

до - до - лу вер - би гне ви - со - - -

mf *f*

20 *mf* *f* *p* %

С. А. кі, го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма. %

Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

«Рече та, стогне Дніпр широкий» – це твір написаний на музику Д. Крижанівського, оснований на віршах Тараса Шевченка, оброблений Віктором Косенком. Пісня має інструментальний вступ і складний фортепіанний супровід, а також виклики в голосоведенні через теситурні та інтонаційні труднощі. Це свідчить про те, що виконувати цю композицію слід старшому шкільному хору. Помірний темп трохи полегшує виконання довгих фраз і дозволяє філірувати звучання на витриманих звуках. Проте для досягнення якісного виконання важливі виразна дикція та чітка артикуляція, якісне кантиленне звучання. Різноманітні динамічні відтінки у фразуванні вимагають від співаків добре розвиненого дихання та ансамблевих навичок. Розмір 3/4 потребує відповідної схеми диригування.

Цвіт землі

Музика О. Злотника. Слова М. Сингаївського

Повільно *mf* *tr*

1. Цві - туть са - ди, цві -

туть лу - ги, цві - тін - ням ни - ви роз-ли - лись, і

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і цвіт пли-ве в не-бес - ну

вись, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

Цвітуть сади, цвітуть луги,
Цвітінням ниви розлились,
І затопили береги,
І затопили береги,
І цвіт пливе в небесну вись.

В саду вишневім залюбки
Вінки сплітає дітвора.
Синиці, ластівки, шпаки,
Синиці, ластівки, шпаки
Летять до кожного двора.

І лине скрізь пташиний грай –
Моя співуча сторона.
Цвіте земля, мій рідний край,
Цвіте земля, мій рідний край.
І в серці кожного – весна.

«Цвіт землі» – музику написав О. Злотник, слова М. Сингаївського, що виконується солістом або одноголосим хором. Також можна використовувати аранжування для триголосного хору. Мелодія охоплює діапазон більше октави і має шестидольний розмір, де переважають 16-ті ноти. Це призводить до основних вокально-інтонаційних труднощів, які співак має подолати, тому важливо розвивати артикуляційні та дикційні навички, а також підтримувати спокійне метричне відчуття. Крім того, затактові вступи, заліговані тривалості, довгі фрази в повільному темпі можуть бути викликом для виконавців. Для їх успішного подолання, необхідно мати добре розвинене дихання, вміти використовувати різну атаку звуку та манери звуковедення. Розмір 6/8 диригується «на два», що допоможе створити потрібний ритмічний пульс під час виконання.

ЗМІСТ

Від авторів	3
Технологія вокально-хорової роботи в закладах загальної середньої освіти	5
Вправи для розспівування, вибрані зі збірки С. Крижнівського для для трьох груп дитячого хору	21

Вправи та репертуар для молодшої групи хору

Вправа № 1	21
Вправа № 2	21
Вправа № 3	22
Вправа № 4	23
Вправа № 5	23
Вправа № 6	24
Вправа № 7	24
Вправа № 8	25
Вправа № 9	26
Вправа № 10	27
Вправа № 11	27

Весняночка. Музика Ю. Рожавської, слова Г. Гриненка	28
Вишеньки-черешеньки. Музика Я. Степового, слова Лесі Українки	30
Вийди, вийди, сонечко. Українська народна пісня в обробці Л. Ревуцького	31
Зацвіла в долині. Музика А. Філіпенка, слова Т. Шевченка	32
Зимонько-снігуронько. Музика Я. Степового, слова Л. Глібова	33
Ми любимо весну. Музика М. Завалішиної, слова М. Стельмаха	34
Новорічна. Музика А. Філіпенка, слова Г. Бойка	36
Ой єсть в лісі калина. Українська народна пісня в обробці Л. Ревуцького	38
Ой на горі льон. Українська народна пісня в обробці Г. Верьовки	39
Ой на горі мак. Українська народна пісня в обробці Р. Скалецького	41
Пісня про школу. Музика М. Дремлюги, слова Т. Масенка	43
Пшениченька. Музика Л. Левітової, слова А. Малишка	44
Сніжинки. Музика Я. Степового, слова народні	46
Соловейко. Українська народна пісня в обробці Я. Степового	47

Нотне видання

НАВЧАЙ СПІВАЮЧИ

Навчально-методичний посібник

Упорядники — Малашевська І. В., Науменко М. О., Павлюк Н.М.

Верстка Оксани Криштальської

Формат 60х84/8. Гарнітура Cambria.
Друк цифровий. Обсяг – 11,62 ум. друк. арк.
Наклад 100 прим.

Видавництво “Терен”
43016, м. Луцьк, вул. Ковельська, 22
Тел. 050-2956548, 096-5880970
teren.lutsk@gmail.com

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
ДК № 1508 від 26.09.2003 р.

Віддруковано ПП “Терен”